UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2006

MARTIN VELEK

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Obor: Mezinárodní teritoriální studia
Akademický rok 2005/2006

ZAHRANIČNÍ POLITIKA USA V IRÁKU PO 11. ZÁŘÍ 2001

Autor: **Martin Velek, 4. ročník**
Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Francis D. Raška, PhD.**

2006

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité prameny.

V Praze, dne 17. května 2006

……

Martin VELEK

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych poděkovat za mnohé kritické poznámky k textu a za pomoc při jeho zpracování svému vedoucímu bakalářské práce panu PhDr. Francisovi Raškovi, PhD. z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

ABSTRACT **6**

ÚVOD **7**

1 AMERICKÁ BEZPEČNOST A IRÁCKÉ KONFLIKTY PŘED 11. 9. 2001 ..... **11**

1.1 VÝVOJ BEZPEČNOSTNÍCH PŘÍSTUPŮ USA OD PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLKY DO 11. 9. 2001 11
1.2 IRÁCKO-ÍRÁNSKÝ KONFLIKT V LETECH 1980-1988 12
1.3 PRVNÍ VÁLKA V IRÁKU V ROCE 1991 14

2 1991-2003: IRÁK V OBDOBÍ SANKCÍ OSN **17**

2.1 POSTOJE USA K IRÁKU 17
2.2 LIKVIDACE ZBRANÍ HROMADNÉHO NIČENÍ V IRÁKU 19
2.3 PROGRAM OSN „ROPA ZA POTRAVINY“ 20

3 ZMĚNA BEZPEČNOSTNÍHO PARADIGMATU PO 11. 9. 2001 ..... **22**

3.1 ZMĚNA PARADIGMATU: VÝZNAM ÚTOKŮ Z 11. 9. 2001 22
3.2 ODVETNÁ VÁLKA KOALICE USA V AFGHÁNISTÁNU 23
3.3 FORMULACE „OSY ZLA“ 25

4 NOVÁ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE USA: PREVENTIVNÍ POUŽITÍ SÍLY **26**

4.1 NÁRODNÍ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE USA (2002) 26
4.2 ROZDÍLNÝ NÁZOR EVROPSKÝCH SPOJENCŮ NA ZPŮSOB ELIMINACE HROZEB 28

5 DŮVODY K VÁLCE A ZESILUJÍCÍ TLAK USA A VELKÉ BRITÁNIE NA IRÁK **29**

5.1 ARGUMENTY USA A SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ PRO ÚTOK NA IRÁK 29
5.2 ROSTOUCÍ TLAK USA A SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ NA IRÁK 31
5.3 REAKCE HUSAJNOVA REŽIMU NA DIPLOMATICKOU OFENZÍVU VŮČI IRÁKU 33

6 VYJEDNÁVÁNÍ PODPORY PRO SVRŽENÍ REŽIMU V IRÁKU **33**

6.1 PROTICHŮDNÉ POSTOJE ČLENŮ RADY BEZPEČNOSTI OSN K VÁLCE V IRÁKU 33
6.1.1 Pozice USA vs. kritika války většinou členů Rady bezpečnosti *33*
6.1.2 Iniciativy Rady bezpečnosti OSN: Návrat inspektorů do Iráku a rezoluce č. 1441 ..... *35*
6.2 NEJEDNOTNOST SPOJENCŮ Z EU: „DEKLARACE OSMI“ VS. „PRALINKOVÝ SUMMIT“ 36
6.2.1 „Deklarace osmi“ členských zemí EU podporující útok na Irák *36*
6.2.2 Pralinkový summit Francie, Německa, Belgie a Lucemburska v Bruselu *38*

7 DRUHÁ VÁLKA V IRÁKU **39**

7.1 V PŘEDVEČER DRUHÉ VÁLKY V IRÁKU 39
7.2 DRUHÁ VÁLKA V IRÁKU V ROCE 2003 40

8 POVÁLEČNÉ BEZPEČNOSTNÍ PROBLÉMY A SLOŽITÁ POZICE KOALIČNÍ ARMÁDY VEDENÉ USA **41**

8.1 VÁŽNÁ BEZPEČNOSTNÍ SITUACE V IRÁKU PO 1. KVĚTNU 2003 41
8.2 SLOŽITÁ POZICE KOALIČNÍ STABILIZAČNÍ ARMÁDY VEDENÉ USA 44

9 POLITICKÝ DEMOKRATIZAČNÍ PROCES V IRÁKU **47**

9.1 OBDOBÍ PŘÍMÉ ZODPOVĚDNOSTI USA ZA DEMOKRATIZACI IRÁKU 47
9.2 POLITICKÝ PROCES V IRÁKU OD PŘEDÁNÍ MOCI IRÁČANŮM 50

10 SKANDÁLY USA V SOUVISLOSTI S IRÁKEM A NÁRODNÍ STRATEGIE PRO VÍTĚZSTVÍ V IRÁKU (2005) **51**

10.1 ZPRÁVY NEZÁVISLÝCH KOMISÍ USA K IRÁKU: SELHÁNÍ ZPRAVODAJSKÝCH SLUŽEB A HUSAJNŮV NULOVÝ VLIV NA 11. ZÁŘÍ 52
10.2 SKANDÁL AMERICKÉ ARMÁDY V IRÁCKÉ VĚZNICI ABÚ GHRAJB 54
10.3 NÁRODNÍ STRATEGIE PRO VÍTĚZSTVÍ V IRÁKU (2005) 55

ZÁVĚR **58**

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY **61**

Abstract

This thesis represents an analysis regarding the foreign policy of the United States towards Iraq after September 11, 2001. It should provide the reader with basic information on relevant aspects of the U. S. government´s approach in Iraq resulting in the War in March 2003 and its practical consequences and developments. We will also focus on President Bush´s motivations for the change in national security strategy in favour of preventive attacks as they were finally executed in Iraq in 2003.

In Chapters One and Two, necessary facts on our topic prior to September 11, 2001 are outlined: the main American security attitudes, the Iran-Iraq War (1980-1988) and the Persian Gulf War in 1991, respectively the situation in Iraq which was under U. N. sanctions from 1991 until 2003. Chapters Three and Four contain an analysis of the change of the national security paradigm after September 11, 2001 and the National Security Strategy of the U. S. (2002) which reflects this change.

Chapters Five and Six deal with the U. S. and British arguments leading to the War in Iraq and the process of diplomatic negotiations at the U. N. Security Council prior to the war. Chapters Seven, Eight and Nine provide the reader with information on the War in Iraq and its current security and political developments.

Finally, Chapter Ten emphasizes the missleading causes offered by the U. S. and Great Britain in order to justify the war. Within the same Chapter, we will also concentrate on numerous instances of abuse and torture of Iraqi prisoners by U.S. military personnel in Abu Ghraib Prison and on the National Strategy for Victory in Iraq (November 2005) as well as the latest developments that are relevant for current and future American foreign policy in Iraq.

Key words: Iraq, USA, foreign policy, war.

Úvod

Spojené státy dlouhodobě pragmaticky sledují politickou a bezpečnostní situaci v Iráku a celém regionu Blízkého východu, odkud získávají významnou část svého celkového dovozu ropy.[1] Jejich zájem o Irák významně stoupl v roce 1990, kdy došlo k obsazení Kuvajtu iráckou armádou na rozkaz diktátora Saddáma Husajna. V důsledku toho vypukl na začátku roku 1991 válečný konflikt v Perském zálivu mezi koalicí mezinárodního společenství v čele s USA a Irákem. Po osvobození Kuvajtu se mezinárodní koalice států stáhla a Husajn zůstal i po válce v čele Iráku,[2] na nějž OSN uvalila sankce z důvodu předchozí válečné agrese.[3]

Teroristické útoky na World Trade Center (WTC) a Pentagon z 11. září 2001 vedly USA k přehodnocení jejich dosavadní bezpečnostní strategie a zejména k razantnímu přístupu vůči Iráku. Význam událostí z 11. září byl v tomto směru zcela zásadní. Útoky z 11. září totiž zavdaly příčinu ke změně bezpečnostní strategie USA i jejich zahraniční politiky v praxi. První významnou americkou odezvou na jejich napadení byla válečná operace v Afghánistánu, kde Spojené státy svrhly režim radikálního hnutí Taliban, které podporovalo na svém území teroristickou síť Al-Káidu v čele s Usámou Bin Ládinem, jenž byl se svými přívrženci strůjcem teroristických útoků z 11. září.

V předkládané práci se pokusíme vysvětlit jednotlivé příčiny a celkový kontext, který po útocích z 11. září 2001 postupně vedl Spojené státy a Spojené království k zahájení války v Iráku v roce 2003. Zároveň budeme analyzovat konkrétní bezpečnostně politické problémy, na které koalice států při stabilizaci a demokratizaci Iráku po válce narazila včetně problémů z legitimností samotného útoku, které vyšly najevo až po skončení konfliktu. Na závěr práce se nevyhneme ani analýze aktuálních amerických návrhů, jak v Iráku prosadit vládu míru a práva.

Při psaní předkládané práce jsem se snažil v jednotlivých kapitolách zdůraznit i relevantní aspekty, které považuji pro toto téma za zásadní a jejichž opomenutí by tuto práci již předem diskvalifikovalo od rigorózní a komplexní analýzy.

---

[1] Irák disponuje druhými největšími ropnými rezervami na světě. VIZ Raděj, T.: Válka v Iráku v roce 2003 a její důsledky pro ropný průmysl. Mezinárodní politika 9/2003, s. 8.
[2] http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Z%C3%A1livu.
[3] http://www.un.org/Depts/oip/background/inbrief.html.

Je třeba totiž vzít v potaz, že zadání této práce je mimořádně komplexní a při jeho studiu je nutno válku v Iráku v roce 2003 chápat nejen jako konflikt regionálního charakteru, nýbrž jako preventivní útok, ke kterému došlo po určité době na základě dodnes probíhajících bezprecedentních změn současné konstelace mezinárodních vztahů, k nimž dalo impuls 11. září 2001.

Z tohoto důvodu jsou v této práci vysvětleny mimo jiné i postoje USA v porovnání s názory jejich nejbližších spojenců z Evropy na téma globální zahraniční politiky i ohledně Iráku, a to v rovině praktické i ve sféře teoretické, jenž je zakotvena v bezpečnostních strategiích USA a EU. Vzhledem ke stejným sdíleným hodnotám představuje totiž názor Evropanů alternativní příspěvek do debaty o globální bezpečnosti, s kterou válka v Iráku úzce souvisí.

Dále bylo žádoucí na začátek práce zařadit klíčové události a okolnosti v období před 11. zářím 2001 z hlediska základních východisek zahraniční politiky USA obecně a v souvislosti s vývojem v Iráku konkrétně. Tyto aspekty jsou totiž nezbytné pro chápání změny zahraniční politiky USA v Iráku po 11. září 2001 v celé její systémové komplexnosti. Jak již bylo řečeno, nutno totiž pamatovat také na to, že válka v Iráku se postupně stala vlajkovou lodí celé zahraniční politiky USA a boji proti terorismu po 11. září, a proto se tato práce nesmí vyhýbat odpovědi na otázku současného globálního směřování americké zahraniční politiky, po jejímž zodpovězení lze vývoj zahraniční politiky USA v Iráku analyzovat z širší perspektivy.

V předkládané práci se nebudeme primárně zabývat analýzou jednotlivých teoretických názorových proudů v USA na téma Iráku před zahájením války ani po jejím skončení. Na zahraniční politiku USA v Iráku po 11. září se chronologickou metodou zaměříme z hlediska jejího praktického naplňování republikánskou administrativou G. W. Bushe mladšího a jejích účinků s důrazem na spolupráci se spojenci z různých zemí světa a zvláště z Evropy. V poválečném vývoji v Iráku se nebudeme vyhýbat důkladné charakteristice americké demokratizační politiky včetně tamějších bezpečnostně politických poměrů a závažných problémů a rizik pro Spojené státy vzhledem k jejich objektivní odpovědnosti za obnovu země, na kterou se rozhodly, tehdy z hlediska jejich bezpečnosti z pochopitelných důvodů, preventivně zaútočit za účelem svržení nebezpečného diktátora.

Co se týče konkrétního rozvržení práce, v prvních dvou kapitolách se budeme zabývat pro naše účely vším relevantním, co předcházelo událostem z 11. září 2001. To znamená, že se v první kapitole budeme věnovat základním přístupům USA k jejich bezpečnosti, iráckému konfliktu s Íránem a první válce v Iráku v roce 1991 a ve druhé kapitole se naší pozornosti bude těšit období let 1991-2003, kdy se Irák nacházel pod sankčním režimem OSN, přičemž se zaměříme na tehdejší likvidaci zbraní hromadného ničení Husajnova režimu.

Třetí kapitola nám pomůže analyzovat změnu bezpečnostního paradigmatu po 11. září 2001 včetně odvetné války v Afghánistánu. Ve čtvrtém oddílu pak tuto změnu budeme analyzovat detailněji pomocí nové Národní bezpečnostní strategie USA z roku 2002, přičemž nezapomeneme zdůraznit odlišný pohled evropských spojenců na způsob eliminace hrozeb v jejich Evropské bezpečnostní strategii z roku 2003.

V páté kapitole podrobíme analýze především důvody USA a Velké Británie k druhé válce v Iráku. V následujícím šestém oddíle bude hlavním tématem vyjednávání podpory USA a jejich koalice spojenců pro svržení Husajnova režimu. Zde se rovněž soustředíme na okolnosti neshod obou transatlantických spojenců, a to v rámci Rady bezpečnosti OSN i mimo ni, přičemž rozebereme i protichůdné postoje v otázce Iráku v rámci EU.

Sedmou kapitolu věnujeme samotnému průběhu druhé války v Iráku včetně osvětlení okolností, které jí bezprostředně předcházely zejména v Radě bezpečnosti OSN. V osmém a devátém oddíle pak nastíníme složitou bezpečnostní situaci koaličních armád vedených Spojenými státy v Iráku po skončení války, resp. politický demokratizační proces v Iráku. Tamější politický vývoj směřující k demokracii přitom rozdělíme na období, kdy přímou odpovědnost za Irák vykonávaly USA prostřednictvím Prozatímní okupační správy, a dobu, která následovala po jejím ukončení, kdy došlo k předání moci Iráčanům na konci června 2004. Poslední desátá kapitola se bude zabývat problematikou nedůvěryhodných důkazů USA a Velké Británie k útoku na Irák a týráním vězňů v irácké věznici Abú Ghrajb a nakonec kapitoly se zaměříme na aktuální americkou Strategii z listopadu 2005,[4] jak uspět při stabilizaci a demokratizaci Iráku.

[4] Na mysli zde máme „National Strategy for Victory in Iraq.“ Národní bezpečnostní rada USA. Listopad 2005. 35 stran.

Co se týče dostupnosti literatury a pramenů k tématu předkládané bakalářské práce, považuji jejich množství i dosažitelnost jako poměrně dobré. I když jde totiž o aktuální téma spadající do období posledních pěti let, bylo o této otázce relativně mnoho napsáno vzhledem k její vysoké závažnosti, snad prozatím jen poněkud méně ve formě delších, zejména českých publikací.

Při psaní práce jsem hojně využíval především internetových zdrojů, kde jsem si mimo jiné opatřil i dostatek klíčových pramenů v originálním anglickém znění, jako jsou například jednotlivé oficiální bezpečnostní strategie USA. Z časopisů jsem často čerpal z měsíčníku Mezinárodní politika a při analýzách jsem využil i řady knih, studií a novin, a to zejména v českém, ale i v anglickém a francouzském znění.

Pro vypracování bakalářské práce byly také důležité mé předchozí vlastní práce a prakticky každodenní pravidelná četba českých deníků, internetových zpravodajských serverů a časopisu Mezinárodní politika zejména od konce roku 2000 až dodnes.

1 Americká bezpečnost a irácké konflikty před 11. 9. 2001

1.1 Vývoj bezpečnostních přístupů USA od první světové války do 11. 9. 2001

Spojené státy americké byly přinuceny ohrožením vlastní bezpečnosti přerušit svou politiku mezinárodního nevměšování a zasáhnout v dubnu 1917 do první světové války. Během tohoto prvního velkého konfliktu ve světových dějinách zásadním způsobem přispěly k vítězství států Dohody. Po skončení první světové války se USA uchýlily k jednostrannému odzbrojení a neutralitě ve snaze vyloučit hrozbu další války podobného rozsahu. Nečekané útoky v Pearl Harbouru a nutnost účastnit se i druhé světové války vedly však po jejím skončení nevyhnutelně k tomu,[5] že „USA zavrhly jednou pro vždy politiku izolacionismu i strategii nevměšování mimo jiné do evropské politiky, která byla do té doby determinantou politiky světové.“[6]

Po druhé světové válce se Spojené státy rozhodly změnit svou bezpečnostní politiku, přičemž vzaly v potaz svou možnou zranitelnost. Rozhodly se skončit s politikou mezinárodního nevměšování, a tak začala nová éra, během níž se USA snaží aktivně čelit nebezpečím ohrožujících jejich národní bezpečnost prostřednictvím významných výdajů v oblasti zbrojení a v rámci kolektivní bezpečnosti. Zároveň USA přijaly za svou strategii vojenské přítomnosti v zahraničí a rozmístily své rakety za mořem. Tento přístup se ukázal být nakonec jako velmi prozíravý vzhledem k rozpadu Sovětského svazu.[7]

Když Spojené státy zvítězily nad SSSR na přelomu osmdesátých a devadesátých let, začaly znovu zvažovat snížení svého zahraničního angažmá obecně.[8] Nicméně vzhledem k existenci tržního mechanismu jako jediného fungujícího ekonomického modelu, se svět již nevyhnutelně ocitl ve své globalizované etapě

[5] Velek, M.: Nepublikovaná absolventská práce „Společná bezpečnostní a obranná politika EU po 11. září 2001.“ VŠE, 2006, s. 25 (resp. Ambrose, S. E.: Rise to Globalism. American Foreign Policy Since 1938. 1993, s. 12).
[6] Tamtéž (resp. Ambrose, S. E., s. 12).
[7] Tamtéž (resp. Ambrose, S. E., s. 12-16).
[8] Tamtéž (resp. Ambrose, S. E., s. 12-16).

vývoje, „kdy všechny státy, nejsilnější USA z toho nevyjímaje, jsou závislé především ekonomicky na ostatních zemích a regionech světa.“[9]

Americký Prezident Bill Clinton, jenž vykonával svou funkci v letech 1993-2000 za demokratickou stranu, byl kritizován opozičními republikány pro svou zahraniční a bezpečnostní politiku. Konkrétně měla republikánská strana Clintonovi za zlé, že jeho administrativa nedostatečně reflektovala na změny ve fungování systému mezinárodních vztahů po roce 1989 a současně byla málo efektivní při zajišťování bezpečnosti USA včetně jejich globálních zájmů.[10]

Vzhledem ke složitosti konstelace mezinárodních vztahů po skončení Studené války nebylo G. Bushovi staršímu a ani jeho prezidentskému pokračovateli Clintonovi „příliš jasné, na jaký svět a jaké bezpečnostní hrozby má nová doktrína vlastně reagovat. Po počáteční nejistotě, zda lze považovat vítězství ve studené válce za opravdové, převládlo (totiž) přesvědčení, že při absenci eminentního ohrožení Spojených států nastal čas pro vybrání mírové dividendy.“[11] Nicméně v každém případě si Bílý dům byl po celá devadesátá léta jist „nutností vedoucího postavení Spojených států v novém světovém pořádku.“[12] Ani G. Bush starší a ani B. Clinton nebyli však s to najít k tomuto vedení pádný důvod.[13]

Když byl uveden do prezidentské funkce republikán George W. Bush mladší v lednu 2001, získal šanci upravit kurs zahraniční politiky USA podle představ svých a své strany a zužitkovat efektivněji americkou pozici světového hegemona.[14] „Nicméně útoky z 11. září 2001 byly tím, co nakonec zásadně působilo jako nezpochybnitelný hlavní impuls pro nové změny v zahraniční politice USA.“[15]

1.2 Irácko-íránský konflikt v letech 1980-1988

Než rozebereme fenomomén 11. září 2001 v následující druhé kapitole, obraťme pozornost na americkou zahraniční politiku vůči Iráku v osmdesátých a především v devadesátých letech minulého století.

[9] Tamtéž (resp. Ambrose, S. E., s. 12-16).
[10] Velek, M., s. 26 (resp. Khol, R.: Národní bezpečnostní strategie USA, Mezinárodní vztahy 1/2005, s. 72-73).
[11] Přikryl, P.: Americká bezpečnostní strategie pro 21. století: Brusel na konci světa? Mezinárodní politika 3/2006, s. 41.
[12] Tamtéž.
[13] Tamtéž.

Saddám Husajn, který se chopil moci v Iráku rovněž v roce 1979, již na sebe poprvé upoutal pozornost celého světa vyvoláním války se svým sousedem v roce 1980. Irácko-íránská válka trvala dlouhých osm let a v její rané fázi udržovaly Spojené státy neutralitu. Když USA pragmaticky usoudily, že případná další expanze íránského islámského státu na úkor Iráku a dalších zemí v oblasti by byla pro ně mnohem nebezpečnější, než kdyby ve válce zvítězil Irák, přistoupily k technologické a nakonec dokonce i částečně vojenské podpoře Iráku.[16]

Vzhledem ke geopolitickým a ekonomickým souvislostem v osmdesátých letech minulého století[17] „měly (totiž) všechny západní státy bez výjimky s Irákem dobré vztahy a vůbec nedávaly najevo znepokojení nad iráckými zbraněmi hromadného ničení (ZHN).“[18] Islámská revoluce v šíitském Íránu v roce 1979 byla přitom všeobecně vnímána západoevropskými státy včetně USA jako mnohem nebezpečnější hrozba než režim Saddáma Husajna.[19]

Co víc, mezi USA a Irákem byly navázány na vánoce roku 1983 v Bagdádu dokonce diplomatické vztahy a tohoto úkolu se paradoxně zhostil na schůzce s Husajnem současný ministr USA Rumsfeld, který byl jedním z největších advokátů pozdější druhé války proti Iráku v roce 2003. V roce 1983 se zmíněná schůzka uskutečnila navíc v době, kdy již bylo známo, že Husajn použil proti íránským vojskům zbraně hromadného ničení.[20]

Saddám Husajn ve válce proti Íránu doufal v rychlé vítězství vzhledem k tomu že Írán tehdy prožíval nestabilní období po pádu režimu šáha Mohammada Rezy Pahlavího roku 1979.[21] „Původně pohraniční konflikt však přerostl v jednu z nejkrvavějších a nejnesmyslnějších válek posledního období, jež nesplnila ničí naděje.“[22]

Rozeberme si nyní celý konflikt mezi Irákem a Íránem detailněji. I když 22. září 1980 je často uváděno jako zahájení konfliktu Irákem, Husajn se nechal

---

[14] Velek, M., s. 26 (resp. Khol, R., s. 73).
[15] Velek, M., s. 26.
[16] Škopec, R.: Prečo USA pomáhali Iraku počas vojny s Iránom. Mezinárodní politika 11/2002, s. 33.
[17] Eichler, J.: Co přinesla operace Irácká svoboda? Mezinárodní politika 2/2005, s. 28.
[18] Freedman, L.: War in Iraq: Selling the Threat. Survival, Vol. 46, No. 2, Summer, s. 9. Tato citace převzata z publikace: Eichler, J.: Co přinesla operace Irácká svoboda? S. 28.
[19] Eichler, J.: Co přinesla operace Irácká svoboda? S. 28.
[20] Tamtéž.
[21] http://www.reflex.cz/Clanek3257.html.
[22] Tamtéž.

na konferenci islámských zemí v Saúdské Arábii slyšet, že „agresi rozpoutal Írán již 4. září 1980 ostřelováním iráckých měst. Obecně se však jako útočník jevil spíše Irák, hodlající dobýt sporná území okolo Šatt al-Arabu (arabsky řeka Arabů), případně anektovat provincii Chúzestán, obývanou miliónem etnických Arabů.“[23]

Základním důvodem konfliktu byla dlouhodobá náboženská rivalita „mezi šíity (v Íránu) a sunnity (Husajn stejně jako irácká vládnoucí elita byl sunnita, nicméně šíitské etnikum je v zemi zastoupeno více). Z vojenského hlediska byl konflikt charakterizován střetnutím dobře vyzbrojené a vycvičené irácké armády, ovšem s nízkou bojovou morálkou, se špatně vyzbrojenou a málo vycvičenou íránskou armádou, naopak vysoce morálně motivovanou.“[24]

Celá válka nakonec v srpnu 1988 „skončila v podstatě tam, kde začala, naprostým vyčerpáním válčících stran. Podle některých zahraničních odhadů připravila o život až půldruhého miliónu lidí,“[25] přičemž ani jedna z nepřátelských stran nedosáhla vítězství. Obě strany konfliktu získávaly zbraně od mnoha zemí včetně Sovětského svazu, Číny, Velké Británie či Francie s tím, že nebylo výjimkou, aby jednotlivé země zásobovaly oba válečné rivaly současně. Tato skutečnost bohužel přispěla k dlouhé délce konfliktu, který si podle některých zahraničních odhadů vyžádal až jeden a půl miliónu lidských obětí.[26]

Ze statistiky zveřejněné na internetovém serveru www.reflex.cz vyplývá, že v bojích zemřelo na obou stranách celkem šest set tisíc až milión sedmdesát tisíc lidí s tím, že íránské ztráty na životech byly dvakrát až třikrát vyšší než v případě Iráku. Celkový počet raněných z obou států se podle stejné statistiky vyšplhal na milión až milión devět set tisíc.[27]

1.3 První válka v Iráku v roce 1991

Pokud během irácko-íránské války vstupovaly jednotlivé země mezinárodního společenství především nepřímo prostřednictvím dodávek zbraní,

[23] Tamtéž.
[24] http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_2/54.htm.
[25] http://www.reflex.cz/Clanek3257.html.
[26] Tamtéž.
[27] Tamtéž.

v první válce v Iráku[28] se proti sobě postavil Irák a na druhé straně koalice třiceti čtyř států (včetně tehdejšího Československa) vedených USA. Původcem konfliktu byl i v tomto případě Irák, a to mnohem zřejměji. Rada bezpečnosti OSN totiž posvětila mezinárodní vojenskou akci v čele s USA za účelem osvobození území Kuvajtu, jenž se předtím stalo obětí irácké invaze a anektování v srpnu 1990. Spojenecká vojska nakonec definitivně vytlačila iráckou armádu z území Kuvajtu na konci února 1991.[29]

Než si detailněji rozebereme tento konflikt, uveďme si nejdříve hlavní motivace Iráku k obsazení Kuvajtu. Jde o to, že se Husajn po osmileté válce s Íránem snažil najít zdroje nutné pro hospodářskou obnovu země, přičemž v tomto počínání nenašel žádnou odezvu u bohatých ropných monarchií v sousedství Iráku. Konkrétně od zmíněných režimů žádal odpuštění předešlých půjček ve výši 35 mld. amerických dolarů z období války proti Íránu včetně umožnění nových úvěrů ve výši 30 mld. dolarů.[30] Dále je vyzýval k tomu, „aby cenu ropy zvýšily na 18 dolarů za barel a aby přiměly Kuvajt k dodržování kvót a cen OPEC (Organizace zemí vyvážejících ropu).“[31] Když Husajnovy požadavky nebyly akceptovány, přikročil irácký diktátor k okupaci celého, na ropu velmi bohatého Kuvajtu, jenž s Irákem sousedí. Tím prakticky navázal na své předchůdce, kteří s podobnými nároky přicházeli již dříve.[32]

Vedle snahy o rychlou hospodářskou obnovu Iráku vedly Husajna k obsazení Kuvajtu také dva další důvody.[33] Prvním byla jeho ambice „posílit své postavení na světovém trhu s ropou“[34] a druhým zvýšení jeho politické a ekonomické prestiže a moci v celém regionu Perského zálivu.[35]

Celý konflikt v Perském zálivu předznamenala mohutná irácká invaze do Kuvajtu 2. srpna 1990, jak jsme již naznačili výše. Irák obsadil veškeré kuvajtské území a 28. srpna téhož roku Husajn prohlásil svým dekretem Kuvajt iráckou gubernií. Irácký krok však neuznal žádný stát světa a Rada bezpečnosti se iráckou agresí začala zabývat ihned po iráckém útoku na Kuvajt a ještě téhož dne (2. srpna 1990) schválila

[28] Tehdy označovaná jako válka v Zálivu či válka v Perském zálivu (VIZ http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Z%C3%A1livu).
[29] http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Z%C3%A1livu.
[30] Eichler, J.: Mezinárodní bezpečnostní vztahy. 2004, s. 74.
[31] Tamtéž.
[32] Tamtéž.
[33] Tamtéž.
[34] Tamtéž.
[35] Tamtéž.

rezoluci 660, kterou Irák jasně vyzývala k okamžitému a bezpodmínečnému stažení jeho vojsk z Kuvajtu.[36]

Nicméně Saddám Husajn nijak nereagoval, a to ani na dalších deset rezolucí[37] Rady bezpečnosti OSN, které po schválení rezoluce 660 v rychlém sledu následovaly od 6. srpna 1990 do 28. listopadu 1990. Když se Irák vůbec neměl k tomu, aby ukončil okupaci Kuvajtu, schválila Rada bezpečnosti OSN dne 29. listopadu 1990 již svou dvanáctou rezoluci (číslo 678) týkající se irácké okupace Kuvajtu. Tímto dokumentem dalo mezinárodní společenství Husajnovi ultimátum stáhnout iráckou armádu z Kuvajtu nejpozději do 15. ledna 1991.[38]

Když Saddám Husajn nerespektoval ani tuto poslední výzvu, mezinárodní koalice třiceti čtyř států[39] v čele se Spojenými státy započala 17. ledna 1991 s leteckými a od 24. února 1991 rovněž s pozemními vojenskými operacemi.[40] Jednou ze strategických výhod, které mezinárodní koalici v čele s USA umožnili bezprostřední iráčtí sousedé, byl přitom mimo jiné souhlas Turecka využívat vojenskou základnu Incirlik na jihu země, která sousedí s Irákem.[41] „(Na spojenecký útok) Irák zareagoval odpálením raket Scud jednak na spojenecké základny v Saúdské Arábii, jednak na území Izraele. Doufal, že Izrael vojensky zareaguje a to by mohlo vést k rozbití koalice, neboť její arabští členové by mohli mít problém pokračovat v boji“[42] na straně Izraele. Nicméně tato strategie se Husajnovi neosvědčila, protože Izrael zůstal ve válce neutrální až do jejího konce.[43]

Jen čtyřicet hodin po spojeneckém zahájení pozemní fáze války oznámily irácké jednotky 26. února 1991, že se z Kuvajtu definitivně stahují. Záměr Iráku stáhnout svá vojska definitivně z Kuvajtu do několika málo hodin a bezpodmínečně se podřídit všem dvanácti rezolucím týkajících se irácké agrese potvrdil o den později večer taktéž stálý představitel Iráku v Radě bezpečnosti OSN.[44]

---

[36] Demarcation of the International Boundary between the State of Kuwait and the Republic of Iraq. „Printed by the Center for Research and Studies on Kuwait as a contribution to the work of the United Nations,“ 1993, s. 7-8.
[37] Jednalo se o rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 661, 662, 664, 665, 666, 667, 669, 670, 674 a 677 (VIZ Demarcation of the International Boundary between the State of Kuwait and the Republic of Iraq, s. 8-15).
[38] Tamtéž, s. 8-15.
[39] http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Z%C3%A1livu.
[40] Demarcation of the International Boundary between the State of Kuwait and the Republic of Iraq, s. 14.
[41] Souleimanov, E.: Spojené státy, Turecko a osud Iráku. Mezinárodní politika 4/2002, s. 14.
[42] http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Z%C3%A1livu.
[43] Tamtéž.
[44] Demarcation of the International Boundary between the State of Kuwait and the Republic of Iraq, s. 14.

Celý konflikt byl tedy ukončen osvobozením Kuvajtu. USA se spojenci se s tímto úspěchem spokojili a nepokračovali dále ve vojenském tažení na Bagdád, aby nesvrhli iráckého diktátora Husajna. Ostatně k takovému kroku ani neměli mandát od Rady bezpečnosti OSN. Co se týče ztrát na životech, přišlo během války v Perském zálivu o život čtyři sta spojeneckých vojáků a skoro tisíc z nich bylo zraněno. Na straně Iráku se odhady ztrát na životech velmi různí. Obecně se má za to, že v bojích zahynulo pravděpodobně několik desítek tisíc příslušníků irácké armády. O život také přišly řádově tisíce iráckých civilistů při spojeneckém bombardování strategických cílů na území Iráku.[45]

2 1991-2003: Irák v období sankcí OSN

2.1 Postoje USA k Iráku

Po skončení první války v Iráku v roce 1991 „následovala etapa zadržování (Iráku) – containment,“[46] během níž sice Husajn setrval u moci, nicméně na něho zesílil mezinárodní tlak zejména díky rezoluci č. 687 Rady bezpečnosti OSN, jenž měla mimo jiné za cíl zlikvidovat zbraně hromadného ničení iráckého režimu.[47]

Pro samotný Irák byla éra devadesátých let minulého století obdobím temna. Místo toho, aby Irák vzhledem ke svému surovinovému bohatství a kvalifikované pracovní síle zvyšoval životní úroveň svých občanů a hrál přirozenou roli regionálně významného státu s bohatou kulturou, uvrhly tento stát do krize dvě vyprovokované války Saddáma Husajna.[48] „Na Irák byly uvaleny nejpřísnější mezinárodní sankce OSN v moderních a soudobých dějinách, jakož i jednostranná americko-britská vojenská opatření“[49] mimo jiné v důsledku vzniku severní a jižní bezletové zóny nad Irákem.[50]

I když však sankce uvalené na Irák byly mimořádně tvrdé, především jejich ekonomická složka nedonutila Husajna spolupracovat při likvidaci iráckých zbraní

[45] http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Z%C3%A1livu.
[46] Eichler, J.: Co přinesla operace Irácká svoboda? Mezinárodní politika 2/2005, s. 28.
[47] Tamtéž, s. 28-29.
[48] Gombár, E.: Irák od svržení monarchie po Saddámovu diktaturu. Mezinárodní politika 2/2003, s. 5.
[49] Tamtéž.
[50] Tamtéž.

hromadného ničení s inspektory OSN.[51] Kromě toho „nevyváženost mezi politickým a hospodářským dopadem sankčního režimu se stala předmětem kritiky amerických spojenců z řad evropských i arabských států.“[52] Ministryně zahraničí USA Madeleine Albrightová v březnu 1997 na toto téma podotkla, že „Washington bude podporovat embargo, dokud Saddámův režim zůstane u moci.“[53]

Na druhé straně irácká politicko-ekonomická situace byla následující. Akceptováním programu „ropa za potraviny“, který popíšeme detailněji níže, zastavil Irák ekonomický propad země, k němuž po první válce v Iráku předtím došlo. Husajnovi a jeho vládě se povedlo relativně pevně udržovat i nadále u moci a exponenti režimu bohatli z pašování.[54] Kromě toho „přijetí Iráckého osvobozeneckého zákona (ILA) americkým Kongresem a další opatření USA ke svržení baasistického režimu měly za následek větší semknutí mocenského jádra režimu a jeho zúžení.“[55]

Obecně sankce vedly ke změně „poměru sil mezi občanskou společností a státem výrazně ve prospěch státu,“[56] přičemž většina Iráčanů bojovala víceméně o každodenní zajištění základních potřeb. Na odbojovou činnost proti Husajnovi neměli totiž Iráčané ani sílu a ani pomyšlení v důsledku sankcí, přítomnosti Husajnovy propagandy a tajné policie a informační izolovanosti. Kromě toho sankce vyvolávaly u mnohých Iráčanu roztrpčení nad tím, že světové mocnosti včetně USA prosazují své vlastní zájmy na úkor Iráčanů.[57]

Od druhé poloviny prezidentského mandátu demokrata Billa Clintona navíc zesiloval tlak amerických neokonzervativců z republikánské strany, kteří vypracovali programový dokument s názvem „Project for a New American Century.“[58] Tento počin dal rovněž podnět k sepsání Otevřeného dopisu prezidentovi Clintonovi v lednu 1998, jehož signatáři v čele s Donaldem Rumsfeldem a Paulem Wolfowitzem vyzývali Billa Clintona k zesílení tlaku na Husajna včetně zvážení silového řešení s tím, že tvrdší postup vůči iráckému diktátorovi skýtá rizika, ale je nevyhnutelný. Tlak na svržení Husajna zesílil po nástupu G. W. Bushe mladšího do funkce prezidenta USA a tento

[51] Tamtéž.
[52] Tamtéž.
[53] Tamtéž.
[54] Bureš, J.: Hodnocení sankčního režimu OSN proti Iráku. Mezinárodní politika 6/2003, s. 8-9.
[55] Tamtéž, s. 8.
[56] Tamtéž.
[57] Tamtéž.
[58] Eichler, J.: Co přinesla operace Irácká svoboda? S. 29.

tlak kulminoval po teroristických útocích z 11. 9. 2001, kdy Pentagon na příkaz prezidenta postupně začal s přípravami na eventuální svržení iráckého diktátora.[59]

2.2 Likvidace zbraní hromadného ničení v Iráku

Rezoluce č. 687 Rady bezpečnosti OSN, jak jsme již uvedli výše, vyzývala Irák k bezpodmínečné likvidaci všech ZHN. Agentura pro atomovou energii (IAEA) přitom měla bdít nad tím, aby byly zlikvidovány případné jaderné zbraně a zvláštní komise OSN pro Irák UNSCOM měla dohlížet nad tím, že budou rozebrány a zničeny biologické a chemické zbraně včetně raketových nosičů.[60]

Zásadního charakteru jsou konečné zprávy UNSCOM a IAEA před odchodem zbrojních inspektorů OSN z Iráku.[61] Ty poukazovaly na skutečnost, že „Irák doposud nebyl zbaven biologických zbraní. Chyběla (navíc i) dohoda o systému dlouhodobého zbrojního monitoringu. (Dále) Irák popíral v letech 1991-95, že by s výzkumem a výrobou biologických látek vůbec započal, ale byla mu prokázána výroba tekutého antraxu.“[62] Dále došlo v roce 1995 ke zničení jediného centra schopného vyrábět biologické látky. Tímto střediskem bylo centrum al-Hakam. Kromě toho bylo v Iráku zlikvidováno větší množství antraxu pod dohledem UNSCOM.[63]

Znepokojivou skutečností bylo rovněž vyjádření, že likvidace balistických raket se nedá s jistotou ověřit, poněvadž v případě těchto zbraní inspektoři OSN byli nuceni vycházet z irácké databáze. Komise UNSCOM kromě toho vágně prohlásila, že likvidace chemických zbraní a raketových nosičů skoro skončilo. V praxi tento výrok zohledňoval nejistotu ohledně vývoje a skladování nervové látky VX. Každopádně bylo prokázáno, že Saddám Husajn disponoval programy na výrobu sarinu a tabunu. Inspektoři OSN z komise UNSCOM mohli potvrdit, že k roku 1998 chemickými zbraněmi Irák nedisponoval, ledaže by je dovážel nedovoleně ze zahraničí později, což se prokazatelně nestalo. IAEA prohlásila, že k 15. 12. 1998 skutečně eliminovala irácký jaderný program, a to přes skutečnost, že v Iráku v té době stále existovalo

[59] Tamtéž.
[60] Bureš, J.: Hodnocení sankčního režimu OSN proti Iráku. Mezinárodní politika 6/2003, s. 8.
[61] Tamtéž.
[62] Tamtéž.
[63] Tamtéž.

dostatek odborníků v oblasti jaderného výzkumu, kteří by byli schopni po odchodu inspektorů program fakticky znovu oživit.[64]

Irácké napojení na teroristické organizace se nepodařilo ani vyloučit a ani vyvrátit, podobně jako eventuální ochotu a vůbec schopnost Iráku začít znovu vyvíjet zbraně hromadného ničení v budoucnu. Přes jednotlivé problémy lze vyvodit závěr, že odzbrojení Iráku zahrnující nutnost kontroly dovozů se uskutečnilo úspěšně. Všechny irácké programy ZHN byly zastaveny do roku 1998. Rovněž došlo k zásadnímu snížení konvenčních zbraní a raketových nosičů. Navíc faktické schopnosti iráckého vojska se během druhé války v Iráku ukázaly být relativně slabé.“[65]

V době sankčního režimu nad Irákem, která zahrnovala hledání a destrukci zbraní hromadného ničení v rámci mezinárodní mise UNSCOM, používaly USA tuto misi ke strategické špionáži s cílem svržení režimu Saddáma Husajna.[66] „Jednostranné britsko-americké bombardování vojenských cílů v roce 1998 v rámci operace Desert Fox (však bohužel) poskytlo Iráku záminku zpochybnit proces odzbrojení pod dohledem OSN a vykázat inspektory UNSCOM (z Iráku).“[67] Nejistota kolem faktického stavu iráckého arzenálu zbraní hromadného ničení při nedostatečné spolupráci Iráku s OSN v otázce svého odzbrojení se tak později, a to definitivně po teroristických útocích z 11. září 2001, ukázala jako klíčový důvod, jenž nakonec vedl k americko-britskému preventivnímu útoku na Irák bez posvěcení OSN.

2.3 Program OSN „ropa za potraviny“

Jakmile se irácká vojska na konci února 1991 stáhla z Kuvajtu, OSN začala vyhodnocovat poválečné humanitární potřeby občanů v Iráku přímo na místě a zjistila, že tamějším obyvatelům hrozí vážná humanitární katastrofa zahrnující epidemie a hladomor, pokud se nepodniknou rychlé kroky. Během roku 1991 Spojené národy navrhly konkrétní opatření, jejichž prostřednictvím by bylo Iráku umožněno vyvézt omezené množství ropy. Takto utržené peníze měly Husajnovi posloužit k odvrácení strádání iráckého lidu. Nicméně irácký diktátor tyto nabídky, obsažené konkrétně

[64] Tamtéž.
[65] Tamtéž.
[66] Bureš, J.: Rizika americké silové strategie vůči Iráku. Mezinárodní politika 1/2003, s. 13.
[67] Tamtéž.

v rezolucích č. 706 a č. 712 Rady bezpečnosti OSN z roku 1991, nezodpovědně odmítl ještě téhož roku v srpnu, resp. v září.[68]

Rada bezpečnosti OSN na vážnou humanitární situaci v Iráku reagovala 14. dubna 1995, kdy schválila rezoluci č. 986, jenž dala podnět k založení tzv. programu ropa za potraviny („the Oil-for-Food Programme"). Tento plán poskytoval Iráku další šanci, jak by mohl financovat základní potřeby svých občanů pomocí vývozu ropy. Program měl být přitom dočasným opatřením k odvrácení humanitární katastrofy v Iráku, a to do doby, než irácký režim splní podmínky všech příslušných rezolucí Rady bezpečnosti OSN.[69] Mimo jiné šlo zejména o dodržování podmínek, za kterých byl dojednán mír po stažení iráckých jednotek z Kuvajtu, a také podmínek následného embarga včetně likvidace ZHN, což bylo obsaženo v rezoluci č. 687 Rady bezpečnosti OSN ze 3. dubna 1991.[70] I když byl program navržen již v dubnu 1995, k jeho implementaci se přistoupilo až v prosinci 1996 poté, co bylo podepsáno Memorandum o porozumění mezi OSN a iráckou vládou 20. května 1996. První barely ropy byly exportovány z Iráku ještě v prosinci 1996, přičemž první dodávky potravin pro obyvatelstvo v rámci programu dorazily v březnu 1997.[71]

V prvních fázích programu bylo Husajnovi umožněno prodávat ropu v hodnotě dvou miliard dolarů každých šest měsíců s tím, že dvě třetiny této částky měly být alokovány jako humanitární pomoc pro irácké občany. V roce 1998 byl maximální vývozní limit Iráku zvýšen na 5,26 miliard dolarů každých šest měsíců a v prosinci 1999 byl tento exportní strop dokonce úplně zrušen.[72]

Během trvání programu „ropa za potraviny" bylo sedmdesát dva procent iráckého vývozu ropy využito k humanitárním účelům a Rada bezpečnosti OSN rozšířila původní oblast programu („jen" potraviny a léky) na další aktivity celkem ve dvaceti čtyř oblastech. Jednalo se tak mimo jiné například o pomoc v sektoru zemědělství a zavlažování, o ubytování, vzdělávání a dopravu. 21. listopadu 2003 (již po skončení druhé války v Iráku), tj. v době oficiálního skončení programu „ropa za potraviny," byly do Iráku celkem dovezeny humanitární dodávky v hodnotě cca třicet jedna miliard dolarů. Dodatečných 8,2 miliardy dolarů je suma, která za celou dobu

[68] http://www.un.org/Depts/oip/background/fact-sheet.html.
[69] Tamtéž.
[70] http://www.un.org/Depts/oip/background/scrsindex.html.
[71] http://www.un.org/Depts/oip/background/fact-sheet.html.
[72] Tamtéž.

existence programu byla v jeho rámci investována do produkce ropy.[73] Platnost programu „ropa za potraviny“ byla průběžně prodlužována vždy po několika měsících a tento projekt byl oficiálně ukončen až v listopadu 2003 – poté, co byl přizpůsoben naléhavým humanitárním potřebám Iráčanů během druhé irácké války od března 2003.[74]

3 Změna bezpečnostního paradigmatu po 11. 9. 2001

3.1 Změna paradigmatu: význam útoků z 11. 9. 2001

Počínaje teroristickými útoky na WTC a Pentagon z 11. září 2001 USA svou bezpečnostní strategií musí totiž reagovat na to, že jejich nepřítelem už není „jen“ určitá země, nýbrž velmi „volně organizovaná, celosvětová teroristická síť, jejíž radikální islámské členy spojuje otevřený boj s USA kdekoliv na světě mimo jiné kvůli americké vojenské přítomnosti na arabských a islámských územích.“[75]

Teroristické útoky na New York a Washington tedy dramaticky změnily pohled USA na jejich zahraniční a bezpečnostní politiku a strategii. Ne náhodou byl tento předělový moment z hlediska nutnosti rychle strategicky reagovat v místním tisku přirovnáván k japonskému útoku na americkou základnu v Pearl Harbouru v prosinci 1941, po němž následovala rychlá reakce v podobě masivního tlaku na zbrojení a hlavně přímého vstupu USA do druhé světové války.

Pokud si dovolíme na tomto místě předběhnout dalším částem této práce, můžeme říci, že jako jeden z pomocných praktických nástrojů nové bezpečnostní politiky USA byl považován nový reformovaný systém zpravodajských služeb,[76] a to zejména poté, když po několika letech z vyšetřovacích zpráv nezávislých Komisí zřízených prezidentem a Kongresem USA[77] vyplynulo, že zpravodajské služby měly

[73] Tamtéž.
[74] Bureš, J.: Rizika americké silové strategie vůči Iráku. Mezinárodní politika 1/2003, s. 13.
[75] Velek, M., s. 26.
[76] Tamtéž.
[77] Tuto otázku detailněji vysvětlíme v poslední kapitole předkládané práce v podkapitole o nenalezených zbraní hromadného ničení.

několik možností útokům na WTC předejít a že důkazy o iráckém programu zbraní hromadného ničení nebyly spolehlivé a věrohodné.[78]

3.2 Odvetná válka koalice USA v Afghánistánu

Když se USA staly 11. září 2001 obětí bezprecedentního teroristického útoku, hledaly ihned možnost, jak patřičně a rychle vrátit úder nepříteli. Již z dřívějších zpravodajských informací a zkušeností byl za hlavního zosnovatele útoků označen nechvalně známý saudsko-arabský terorista Usáma Bin Ládin, který je vůdcem teroristické organizace Al-Káida. I když tento muž, jenž tehdy již řadu let pobýval v Afghánistánu, se k útokům z 11. září nejdříve nehlásil, jeho jasné vyjádření na amatérské videonahrávce zveřejněné Pentagonem 13. prosince 2001[79] prakticky na samém konci války v Afghánistánu však zcela nepochybně svědčí o opaku. Bin Ládin se těšil podpoře afghánského radikálního vládního hnutí Taliban, které tolerovalo činnost sítě Al-Káida a existenci jejích výcvikových táborů na afghánském území.

USA několikrát vyzvaly v září 2001 afghánský islámský emirát, aby vydal Bin Ládina a s ním spřízněné teroristy z Al-Káida. Zároveň prezident Bush odmítl jakkoliv vyjednávat s hnutím Taliban o podmínkách vydání Bin Ládina k jednomu z islámských soudů v zahraničí. Své stanovisko k celé situaci pochopitelně vyjádřila i Rada bezpečnosti OSN, která 19. září vyzvala Taliban, aby bezodkladně a bezpodmínečně Usámu Bin Ládina vydal v souladu s rezolucí č. 1333, jenž to ukládala již od prosince 2000.[80]

Když Taliban nereagoval ani na americké ultimatum vyhlášené 21. září 2001, mělo toto radikální hnutí nést stejné následky jako Bin Ládin a jeho přívrženci. USA začaly definitivně vytvářet koalici zemí ochotných k útoku na Afghánistán přímo po jejich boku nebo schopných alespoň poskytnout své území či své letecké základny na svém území pro americké válečné účely. Ujištění o podobné nepřímé vojenské pomoci se dostalo Spojeným státům ještě v září mimo jiné zejména

[78] Velek, M., s. 26.
[79] Světozor prosinec 2001. Mezinárodní politika 1/2002, s. 2.
[80] Světozor září 2001. Mezinárodní politika 10/2001, s. 2.

od Turecka, ale také Kazachstánu, Tádžikistánu a Ukrajiny[81] a v říjnu i od Uzbekistánu.[82]

V této situaci evropská patnáctka 21. září prohlásila svou připravenost k vojenským akcím spolu s USA. Den později učinilo taktéž deset tehdejších kandidátských zemí EU ucházejících se o členství v EU v roce 2004[83] a 2. října NATO deklarovalo akceptování amerického důkazu o vině Al-Káida za útoky z 11.9. 2001 a aktivovalo 5. článek Washingtonské smlouvy o vzájemné obraně a pomoci členům Aliance. O dva dny později pak NATO odsouhlasilo poskytnutí vojenských kapacit Spojeným státům.[84] Konkrétně šlo o „sedmnáct letadel AWACS, souhlas s využíváním námořních přístavů, vojenských základen a vzdušného prostoru, o zajištění bezpečnosti amerických základen v Evropě a eventuálním nahrazení amerického kontingentu na Balkáně příslušníky ozbrojených sil. O vojenské jednotky požádaly USA jen Francii a Velkou Británii.“[85]

Praktická realizace války v Afghánistánu započala 7. října 2001 ve 20:45 místního času, kdy USA a Velká Británie letecky zaútočily na vojenské a strategické cíle v Afghánistánu v rámci operace Nekonečná spravedlnost, jenž byla později přejmenována na operaci Trvalá svoboda.[86] Koalice vedená USA dosáhla relativně rychlého vítězství v hlavních bojích i díky vojenské pomoci afghánského opozičního vojenského seskupení Severní aliance.

Na začátku prosince se čtyři hlavní afghánské frakce dohodly v německém Petersbergu na přechodném poválečném uspořádání země a zejména na principu postupného demokratického politického procesu. Premiérem se stal Hámid Karzáí, který je hlavou paštunského kmene Popalzaí a byl později také zvolen hlavou státu v řádných demokratických volbách. Ujednání z Petersbergu obsahovalo i eventuální možnost vyslání mezinárodního mírového sboru do Afghánistánu, jak se také později skutečně stalo. Šlo o mezinárodní jednotky ISAF (tj. mezinárodní podpůrné bezpečnostní síly) nasazené v Afghánistánu na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN z 20. prosince 2001 v počtu pěti tisíc, a to v drtivé většině z evropských zemí.[87]

[81] Tamtéž.
[82] Světozor říjen 2001. Mezinárodní politika 11/2001, s. 2.
[83] Světozor září 2001. Mezinárodní politika 10/2001, s. 2.
[84] Světozor říjen 2001. Mezinárodní politika 11/2001, s. 2.
[85] Tamtéž.
[86] Tamtéž.
[87] Světozor prosinec 2001. Mezinárodní politika 1/2002, s. 2.

V lednu 2002 se pak také uskutečnila v Tokiu „dárcovská konference“ věnovaná poválečné obnově Afghánistánu, kde se jednotlivé státy světa v pěti následujících letech zavázaly Afghánistánu poskytnout 4,5 mld. dolarů.[88]

Na začátku prosince rovněž Taliban předal vládu nad svou největší baštou - Kandahárem - místním kmenům a skončily hlavní boje o dobytí horské pevnosti Tora Bora obývané přívrženci Talibanu a Al-Káidy.[89] Nicméně vyjednávání prozatímní afghánské vlády s nejvyšším vedením Talibanu se uskutečnilo až v únoru 2002 a ve stejné době USA přiznaly bojovníkům Talibanu internovaným na americké základně Guantánamo status válečného zajatce s tím, že tento status se nemá vztahovat na zajatce z řad Al-Káidy.[90]

3.3 Formulace „osy zla“

K bezpečnostnímu kontextu bezprostředně po 11. září 2001, který prakticky spoluformuloval novou Národní bezpečnostní strategii USA ze září 2002, je nutno dodat několik tehdejších významných událostí. Jednou z nich je skutečnost, že 15. září 2001 v Jerevanu ruský ministr zahraničí Igor Ivanov se nepřímo vyjádřil v tom smyslu, že proti eventuální vojenské intervenci USA v Afghánistanu Rusko v zásadě nic nenamítá. 22. září 2001 G. W. Bush současně vzhledem k nové bezpečnostní konstelaci po 11. září 2001 nechal zrušit ekonomické sankce proti Pákistánu a Indii, které na ně byly uvaleny v roce 1998, kdy obě země provedly jaderné pokusy,[91] čímž „vyškrtl“ tyto státy ze seznamu „nebezpečných států,“ na které se v blízké budoucnosti chtěl ve své zahraniční politice zaměřit. Dále prezident Bush 13. prosince 2001 oficiálně vypověděl velmi významnou smlouvu z období studené války z roku 1972 o nerozmisťování systémů protiraketové obrany ABM.[92]

Ve výše zmíněném kontextu strategických změn po 11. září včetně odvetné války v Afghánistánu přikročil prezident Bush 30. ledna 2002 k oficiálnímu formulování tzv. osy zla, jíž měl na mysli tři mimořádně „problémové“ státy z hlediska

[88] Světozor leden 2002. Mezinárodní politika 2/2002, s. 2.
[89] Světozor prosinec 2001. Mezinárodní politika 1/2002, s. 2.
[90] Světozor únor 2002. Mezinárodní politika 3/2002, s. 2.
[91] Světozor září 2001. Mezinárodní politika 10/2001, s. 2.
[92] Světozor prosinec 2001. Mezinárodní politika 1/2002, s. 2.

americké bezpečnosti: Irák, Írán a Severní Koreu.[93] Irák, jak rozebereme detailněji níže, byl obviňován z nedůsledného respektování sankcí OSN včetně povinnosti nevyvíjet zbraně hromadného ničení a z podpory terorismu. Írán a KLDR se ocitly na seznamu osy zla z důvodu svých snah o získání jaderné bomby, přičemž íránský režim je navíc dlouhodobě znám jako jeden z největších podporovatelů terorismu na světě, mimo jiné konkrétně v důsledku podpory šíitské teroristické organizace Hizballáh.

Kromě toho již tak závažná hrozba radikálního islámského terorismu by se mohla ještě mnohem zvýšit, „pokud by teroristé začali spolupracovat se státem, který disponuje jaderným arzenálem nebo se dokonce zbraní hromadného ničení zmocnili sami.[94] Především tento důvod byl tím hlavním, co vedlo americkou administrativu k formulování osy zla a konkrétně k tvrdému postupu zejména vůči Iráku.

4 Nová bezpečnostní strategie USA: preventivní použití síly

4.1 Národní bezpečnostní strategie USA (2002)

V září 2002 Bílý dům oficiálně předložil svou novou, pravidelně aktualizovanou verzi Národní bezpečnostní strategie (NBS) USA, která měla reagovat na teroristické útoky z 11. září 2001. Stalo se tak v době, kdy již také skončila odvetná válka v Afghánistánu. NBS z roku 2002 má za cíl představit jednotlivé priority politického programu administrativy George W. Bushe z bezpečnostního hlediska.[95]

Třiceti dvou stránková NBS především varuje před třemi zásadními hrozbami, jenž jsou reálně schopné narušit bezpečnost USA, a sice se jedná o terorismus, regionální konflikty a nebezpečí zneužití zbraní hromadného ničení. Z celé strategie je rovněž patrné, že tato země se nachází uprostřed válečných událostí. Můžeme to ilustrovat na skutečnosti,[96] že „slovo nepřítel (enemy) se v NBS vyskytuje na 25 místech. Podobně je to se spojeními válka proti teroru a válka proti terorismu

[93] Světozor leden 2002. Mezinárodní politika 2/2002, s. 2.
[94] Velek, M., s. 28 (resp. Weiss, T.: Evropská bezpečnostní strategie ve světle Národní bezpečnostní strategie USA. 2004.)
[95] Tamtéž, s. 34 (resp. Weiss, T.).
[96] Weiss, T.: Evropská bezpečnostní strategie ve světle Národní bezpečnostní strategie USA. 2004.

(war on terror, war against terrorism).“[97] Celý obsah NBS je tak velmi konzistentně určen k definování konkrétních praktických kroků, díky nimž lze v této „válce“ uspět, a „terorismus je (tedy) jasným středobodem americké bezpečnostní strategie, ke kterému se vše soustřeďuje.“[98]

Americká NBS reprezentuje „dokument, který by měla pravidelně předkládat každá americká administrativa na základě Goldwater-Nichols Act z roku 1986.“[99] Z tohoto důvodu bezpečnostní strategie USA může vybízet ke konkrétním opatřením Bílého domu „s důrazem na to, co dokument přináší nového oproti předešlým strategiím.“[100]

V duchu privilegované transatlantické spolupráce se NBS shoduje s pozdější Evropskou bezpečnostní strategií (EBS) z roku 2003[101] na tom, že USA a EU jsou dlouhodobě nejbližšími spojenci. Kromě toho Národní bezpečnostní strategie USA souhlasí se závažností hrozby tzv. nefunkčních států („failed states“) zmíněné v EBS jako čtvrtá priorita vedle obdobných tří odpovídajících základním hrozbám NBS. USA si jsou totiž dobře vědomy toho, jak snadno se v minulosti stal afghánský nefunkční stát vhodným podhoubím pro rozvoj teroristické sítě Al-Káidy.[102]

USA i EU se tedy v podstatě shodují v otázce definování bezpečnostních hrozeb a uvědomují si, že „největším problémem je kombinace terorismu s proliferací zbraní hromadného ničení.“[103] Jestliže však z americké NBS je významně patrný kontext státu, který právě aktivně bojuje proti terorismu, v Evropské bezpečnostní strategii „nepřítel chybí.“[104] „V jejím středu je sama EU a EBS vychází z tohoto středu do všech směrů a hledá možná rizika, hrozby a odpovědi na ně.“[105]

---

[97] Tamtéž.
[98] Tamtéž.
[99] Khol, R.: Národní bezpečnostní strategie USA, Mezinárodní vztahy 1/2005, s. 72.
[100] Velek, M., s. 36 (resp. Weiss, T.)
[101] EBS byla inspirována právě institutem amerických, pravidelně upravovaných Národních bezpečnostních strategií a k jejímu schválení došlo v prosinci 2003 na summitu EU v Bruselu, tj. patnáct měsíců po vydání americké NBS a až devět měsíců po začátku války v Iráku. EBS vznikla s cílem prohloubení Společné bezpečnostní a obranné politiky EU v kontextu irácké krize a také jako gesto usmíření vůči USA po nejednotném postoji jednotlivých zemí EU k americkému útoku na Irák během let 2002-2003.
[102] Velek, M., s. 35-37 (resp. Weiss, T.).
[103] Weiss, T.
[104] Tamtéž.
[105] Tamtéž.

4.2 Rozdílný názor evropských spojenců na způsob eliminace hrozeb

Téma, které mezi EU a USA vyvolává neshody v bezpečnostní oblasti, je způsob eliminace hrozeb. Tato otázka úzce souvisí s názory obou partnerů k úloze mezinárodních institucí a ke způsobu použití síly jako diplomatického prostředku. EU mimo jiné s poukazem na svou EBS vyznává tzv. účinný multilateralismus („effective multilateralism“). Ten je dán žádoucím světovým systémem mezinárodních organizací s určujícím postavením OSN a Rady bezpečnosti.[106] Tyto orgány EU považuje za schopné „usměrňovat státy a jiné subjekty, aby dodržovaly mezinárodní právo. Naopak USA sice úlohu mezinárodních organizací ctí, nicméně jen do té míry, pokud není ve hře jejich vlastní bezpečnost.“[107] Pokud se totiž ocitne v ohrožení americká bezpečnost, na systém mezinárodních institucí v čele s Radou bezpečnosti OSN se podle dikce NBS USA „spoléhat nemohou a jsou připraveni jednat unilaterálně včetně preventivního vojenského zásahu“[108] („pre-emptively; tzv. Bushova doktrína“).[109]

Dovolme si na chvíli předběhnou událostem postupně vysvětlovaných v této práci, abychom rozšířili náš výklad. Vzhledem k tomu, že se zbraně hromadného ničení (ZHN), jenž byly zdůrazněny před iráckou válkou jako hlavní důvod amerického útoku, v Iráku nenašly, „důvěryhodnost argumentu tajných programů ZHN jako důvod pro preventivní zásah je tak do budoucna silně oslabena.“[110] Kromě toho lze v teoretické rovině namítnout, že USA „promarnily příležitost použít vojenskou sílu skutečně preemptivně“[111] proti KLDR. Tento problematický stát měl navíc mezitím čas urychlit vývoj svého jaderného programu. Nicméně tento poznatek je opravdu čistě teoretický, [112] „neboť KLDR disponuje jednou z nejpočetnějších armád světa, a je tak schopná konvenčním útokem ničivě udeřit na jihokorejského spojence USA.“[113]

Pracovní verze Evropské bezpečnostní strategie s eventualitou preventivního použití síly („pre-emptive action“) zprvu počítala, její finální podoba však tuto možnost zmírnila na preventivní jednání („preventive action“), kam spadají i ekonomické sankce včetně diplomatických prostředků. Přesto je EBS a její výše

[106] Velek, M., s. 37-38 (resp. Weiss, T.).
[107] Tamtéž (resp. Weiss, T.).
[108] Tamtéž, s. 38 (resp. Weiss, T.).
[109] Weiss, T.
[110] Khol, R., s. 82.
[111] Tamtéž.
[112] Velek, M., s. 38 (resp. Khol, R., s. 82).
[113] Tamtéž (resp. Khol, R., s. 82).

zmíněné ustanovení považováno jako gesto usmíření vůči USA a jako závazek EU zlepšit své vojenské schopnosti s cílem být ještě platnějším partnerem Spojených států.[114] Vzhledem k tomu, že terorismus je podle vyjádření EU důsledkem „mnoha kulturních a ekonomických důvodů, má Unie za to, že silové prostředky vůči tomuto fenoménu“[115] nemohou být postačující, a tak rozhodnutí o použití síly přenechává výhradně Radě bezpečnosti OSN. Nicméně tento orgán „v kontroverzních případech, jak jsme to mohli ostatně vidět během jejích jednání těsně před válkou v Iráku, jen stěží dospívá k přijatelnému kompromisnímu řešení.“[116]

5 Důvody k válce a zesilující tlak USA a Velké Británie na Irák

5.1 Argumenty USA a Spojeného království pro útok na Irák

USA postupně zesilovaly tlak na Irák a pozvolna započaly připravovat svržení diktátora Husajna, jenž velmi krutým způsobem vládl v Iráku od roku 1979, přičemž neváhal během své vlády použít proti svým spoluobčanům i zbraně hromadného ničení.[117] Tato skutečnost a dlouhodobé porušování rezolucí Rady bezpečnosti OSN ze strany Iráku byly pouze dva z více důvodů, které vedly pragmaticky Spojené státy k tvrdšímu postupu vůči Iráku v kontextu událostí 11. září 2001.[118]

Irák však představoval pro USA velkou hrozbu především ze dvou jiných hlavních důvodů. Za prvé šlo o to, že Saddám Husajn se měl údajně spolupodílet na útocích z 11. září 2001 (což implikuje alespoň nepřímé napojení na Al-Káidu) a za druhé měl Irák podle dostupných informací disponovat zbraněmi hromadného ničení, které mohl použít proti USA a jejich spojencům[119] - například proti Izraeli, Turecku či Saudské Arábii.[120] Toto dvojí ohrožení pro americkou bezpečnost ze strany Iráku totiž

[114] Tamtéž (resp. Weiss, T.).
[115] Tamtéž (resp. Weiss, T.).
[116] Tamtéž (resp. Weiss, T.).
[117] Velek, M., s. 28.
[118] LaPlant, J., Šustková, M.: Konec zúčtování s Irákem: Bushova administrativa a důvody k válce proti Saddámu Husajnovi. Mezinárodní politika 12/2002, s. 28.
[119] Eichler, J.: Co přinesla operace Irácká svoboda? S. 29.
[120] LaPlant, J., Šustková, M., s. 28.

svými nepřímými důkazy[121] zčásti potvrdily i výzvědné služby USA a Velké Británie během roku 2002 a těsně před válkou v roce 2003. Navíc, jak řekl prezident Bush v roce 2002, Irák umožnil minimálně dvěma nebezpečným teroristům bezpečný azyl na svém území. Mělo jít o Abu Nidala a Abu Abbase.[122]

Kromě toho americké zpravodajské služby poukazovaly na vysoký počet pilotních i bezpilotních strojů či letounů ve vlastnictví Iráku, které by byly schopné rozptýlit chemické anebo biologické zbraně nad obrovským územím.[123] Nezanedbatelným důvodem k zamýšlenému útoku na Irák byla i skutečnost, že tento stát vlastní druhé největší zásoby ropy na světě po Saudské Arábii.[124] „Zatímco dnes má totiž Irák cca deset procent světových ropných zásob (výjimečné kvality a zpracovatelné za mimořádně nízkých nákladů), po objevení (tamějších) ropných nalezišť tento podíl patrně stoupne,“[125] a tak může Irák vystřídat na prvním místě i Saudskou Arábii.[126]

Dalším důvodem pro útok na Irák by mohla být snaha demokratizovat geopoliticky klíčovou oblast v celém regionu, která je dlouhodobě nestabilní. Tento záměr je však zároveň velmi obtížný, protože po eventuálním svržení diktátora Husajna mohou USA narazit na problémy se stabilizací země, jak se také nakonec bohužel fakticky stalo.[127] Nestabilita Iráku totiž vyplývá ze skutečnosti, že „současné (irácké) hranice byly vymezeny v roce 1920 vytvořením mandátního území Velké Británie, které na území historické Mezopotámie seskupilo tři rozdílné oblasti arabského a muslimského světa. Jde o severní oblast obývanou Kurdy, centrální oblast, v níž dominují sunnitští Arabové, a jihovýchod obývaný šíitskými Araby.[128] Z tohoto důvodu byl irácký stát „předurčen k trvalému napětí se dvěma svými velkými a vlivnými sousedy – Tureckem na severu, a zejména pak s Íránem na východě.“[129]

[121] Jak se ukázalo přímo v Iráku po druhé irácké válce v letech 2003-2004, jednalo se bohužel o chybné a nadnesené informace, jak už jsme naznačili výše.
[122] LaPlant, J., Šustková, M., s. 28 (resp. President Bush Outlines Iraqi Threat. Office of the Press Secretary, the White House, 7. října 2002, s. 2).
[123] Tamtéž (resp. President Bush Outlines Iraqi Threat, s. 3).
[124] Raděj, T.: Válka v Iráku v roce 2003 a její důsledky pro ropný průmysl. Mezinárodní politika 9/2003, s. 8.
[125] Tamtéž.
[126] Tamtéž.
[127] Eichler, J.: Geopolitické determinanty iráckého problému. Mezinárodní politika 11/2002, s. 30-32.
[128] Tamtéž, s. 30.
[129] Tamtéž.

5.2 Rostoucí tlak USA a Spojeného království na Irák

Po tom, co prezident Bush formuloval na konci ledna 2002 tzv. osu zla, jak jsme již zmínili výše, začal Bílý dům postupně vyvíjet tlak na Irák, aby respektoval vůli mezinárodního společenství a transparentně ukončil všechny své programy hromadného ničení. Nutno přitom připomenout, že tlak na Irák soustřeďovala Bushova administrativa již od začátku svého působení od ledna 2001 a tedy ještě před událostmi z 11. září 2001. Konkrétně například dva dny před 11. zářím 2001 americké letectvo zaútočilo na protiletecké základny v jižním Iráku a ministr obrany Donald Rumsfeld se tehdy v této souvislosti nechal slyšet, že Husajn pokračuje ve zbrojení a že hlavně jeho arzenál biologických a chemických zbraní začíná představovat závažný bezpečnostní problém.[130]

Po formulování osy zla Bílým domem politická a diplomatická ofenzíva vůči Iráku ještě zesílila. 1. června 2002 tak „Bush v projevu k absolventům vojenské akademie ve West Pointu připustil preventivní údery v rámci boje proti terorismu“[131] a 16. června 2002 americký list The Washington Post a televize Fox TV sdělily, že „Bush udělil rozsáhlé pravomoci CIA, která by měla vystupňovat úsilí o svržení vlády Husajna.“[132] 9. července na tiskové konferenci ve Washingtonu se pak Bush nechal slyšet, že je nakloněn využití „všech nástrojů k odstranění iráckého prezidenta Saddáma Husajna.“[133]

Americký prezident rovněž úzce spolupracoval s britským premiérem Tony Blairem. Konkrétně 5. září 2002 „asi 100 amerických a britských letounů napadlo irácké baterie protiletadlové obrany západně od Bagdádu.“[134] Tato „předehra případné vojenské intervence USA“[135] v Iráku byla zároveň největší operací spojeneckého letectva za poslední čtyři roky. O několik týdnů později pak Tony Blair 24. září 2002 představil obsáhlý materiál o snaze iráckého režimu opatřit si zbraně hromadného ničení a připravit je k použití. Nicméně stejně jako výše zmíněné aktivity a argumenty

[130] Světozor září 2001. Mezinárodní politika 10/2001, s. 2.
[131] Světozor červen 2002. Mezinárodní politika 7/2002, s. 2.
[132] Tamtéž.
[133] Světozor červenec 2002. Mezinárodní politika 8/2002, s. 2.
[134] Světozor září 2002. Mezinárodní politika 10/2002, s. 2.
[135] Tamtéž.

prezidenta Bushe ani tento dokument námitky kritiků připravované války dostatečně nevyvrátil.[136]

Mnohem lépe George W. Bush mladší uspěl v Kongresu USA, kam 20. září 2002 zaslal výše analyzovanou novou Národní strategii bezpečnosti.[137] Sněmovna reprezentantů i Senát USA totiž na tento krok reagovaly schválením rezolucí z 10., resp. 11. října 2002 dávající Bushovi mandát k vojenské intervenci proti Iráku (a to i jednostranné přes deklarovanou nutnost spolupracovat s Radou bezpečnosti), „pokud dojde k závěru, že diplomatické úsilí k odzbrojení Husajna nestačí.“[138]

V polovině ledna 2003 se vyjádřil v podobném smyslu i britský ministr zahraničí Jack Straw, jenž „zopakoval, že Londýn si v případě Iráku rezervuje právo jednat“[139] i bez druhé rezoluce RB OSN[140] navazující na rezoluci č. 1441 z 8. listopadu 2002,[141] o níž se zmíníme detailněji níže. O několik dní později pak demonstrovali svou odhodlanost provést vojenskou intervenci v Iráku Donald Rumsfeld a poradkyně prezidenta USA pro národní bezpečnost Condoleezza Riceová, kteří „zdůraznili, že válku s Irákem odvrátí jen Husajnův odchod do exilu.“[142]

Horší zprávou pro prezidenta Bushe bylo těsné rozhodnutí tureckého parlamentu z 1. března 2003 (ani ne dvacet dní před válkou) o tom, že turecký stát neumožní rozmístit americké jednotky na svém území, což v následné druhé válce v Iráku zkomplikovalo Spojeným státům otevření severní fronty,[143] což tvrdě kontrastovalo se situací během první irácké války, kdy Turecko na stejnou výzvu USA odpovědělo kladně a dokonce Spojeným státům zpřístupnilo svou vojenskou základnu Incirlik v jižním Turecku.[144] Diametrálně rozdílná mezinárodní konstelace v budoucí válce byla obecně charakterizována tím, že „arabské veřejné mínění stálo v irácko-americkém sporu tentokrát zcela na straně Iráku a výjimkou nebyl ani Kuvajt, který se (v minulosti) stal obětí irácké agrese.“[145]

---

[136] Tamtéž.
[137] Tamtéž.
[138] Světozor říjen 2002. Mezinárodní politika 11/2002, s. 2.
[139] Světozor leden 2003. Mezinárodní politika 2/2003, s. 2.
[140] Tamtéž.
[141] Bureš, J.: Rizika americké silové strategie vůči Iráku. Mezinárodní politika 1/2003, s. 13.
[142] Světozor leden 2003. Mezinárodní politika 2/2003, s. 2.
[143] Světozor březen 2003. Mezinárodní politika 4/2003, s. 2.
[144] Souleimanov, E.: Spojené státy, Turecko a osud Iráku. Mezinárodní politika 4/2002, s. 14.
[145] Bureš, J.: Rizika americké silové strategie vůči Iráku. Mezinárodní politika 1/2003, s. 13.

5.3 Reakce Husajnova režimu na diplomatickou ofenzívu vůči Iráku

Saddám Husajn, jenž těsně po událostech z 11. září 2001 veřejně vyjádřil škodolibou radost z útoků na USA, během roku 2002 až do začátku války odmítal nebo jednoduše ignoroval požadavky USA a Velké Británie na transparentní odzbrojení Iráku. Když však tlak na něho rostl ze strany celého mezinárodního společenství v Radě bezpečnosti OSN, vyjádřil v polovině září 2002 „souhlas s bezpodmínečným návratem inspektorů OSN.“[146] Především se ale Husajn snažil zlepšit svůj obraz a upevnit svou pozici doma v Iráku a v arabské komunitě států.

Konkrétně se tak nechal v polovině října 2002 potvrdit ve funkci iráckého prezidenta, přičemž ve veřejných volbách deklaroval nerealistický výsledek plných sta procent hlasů.[147] Několik dní nato po svém znovuzvolení také „vyhlásil (okázalou) úplnou, všeobecnou a konečnou amnestii, vztahující se i na politické vězně.“[148] Ve vztahu k arabskému světu se diktátor angažoval tak, že se na začátku prosince 2002 „poprvé omluvil kuvajtskému lidu za invazi iráckých vojsk v roce 1990.“[149] Kromě toho také ve stejnou dobu „předal inspektorům OSN zprávu (ovšem neúplnou) o všech zbrojních programech, které by mohly souviset s jadernými, chemickými nebo biologickými zbraněmi.“[150]

6 Vyjednávání podpory pro svržení režimu v Iráku

6.1 Protichůdné postoje členů Rady bezpečnosti OSN k válce v Iráku

6.1.1 Pozice USA vs. kritika války většinou členů Rady bezpečnosti

S americkým návrhem použít sílu proti Iráku souhlasila Velká Británie, nicméně Francie, Rusko a Čína v tomto ohledu nesouhlasily, což případnou vojenskou operaci v té době ztížilo, neboť všechny tři země jsou zároveň stálí členové Rady

[146] Světozor září 2002. Mezinárodní politika 10/2002, s. 2.
[147] Světozor říjen 2002. Mezinárodní politika 11/2002, s. 2.
[148] Tamtéž.
[149] Světozor prosinec 2002. Mezinárodní politika 1/2003, s. 2.
[150] Tamtéž.

bezpečnosti OSN (ostatní dva stálí členové jsou právě USA a Velká Británie), která vzhledem k mimořádné závažnosti této kauzy nastalou situaci posuzovala. Kromě toho se proti vojenské intervenci stavěl významný nestálý člen a paradoxně velmi významný spojenec USA od konce druhé světové války – Německo.[151]

Země v názorové opozici vůči USA a Velké Británii a ostatním jim nakloněným státům poukazovaly na fakt, že důkazy zpravodajských služeb USA a Velké Británie o faktickém napojení Iráku na Al-Káidu a existenci zbraní hromadného ničení nejsou věrohodné a že přes dlouhodobé porušování lidských práv občanů v Iráku nelze takto zasahovat do záležitostí nezávislého státu.[152] Postoj států, které nesouhlasily s plánovaným útokem na Irák, „částečně podporoval postoj Iráku, který kromě bojovných a sebevědomých odpovědí na americkou rétoriku neustále opakoval, že žádné zbraně hromadného ničení se na jeho území nenachází.“[153]

USA se tedy snažily obdržet od Rady bezpečnosti OSN explicitní posvěcení k útoku na Irák včetně mezinárodní vojenské nebo alespoň politické podpory. Nicméně Rada bezpečnosti nebyla s to se na takovém rozhodnutí shodnout. Nepomohlo ani relativně přesvědčivé vystoupení amerického ministra zahraničí Colina Powella, kterému se nepodařilo získat zmíněné tři stálé členy RB OSN a Německo pro útok na Irák.[154]

Ve své řeči v Radě bezpečnosti 5. února 2003 Powell zveřejnil důkazy amerických zpravodajských služeb proti Iráku: „Husajn podle USA vlastní 100 až 500 tun bojových látek, jez by stačily k naplnění šestnácti tisíc bojových hlavic; je schopen vyrobit virus neštovic a použít ho jako biologickou zbraň, přizpůsobil nádrže stíhacích bombardérů typu Mirage tak, aby jimi mohl šířit plyn a bakteriologické zbraně; má technologii k výrobě jaderné bomby a usiluje získat obohaceny uran; na vězních odsouzených na smrt podniká pokusy s chemickými a biologickými zbraněmi a nadále vyvíjí střely dlouhého doletu.“[155] Rovněž podle Powella Irák udržuje napojení na Al-Káidu.[156]

[151] Velek, M., s. 29.
[152] Tamtéž.
[153] Tamtéž.
[154] Tamtéž.
[155] Světozor únor 2003. Mezinárodní politika 3/2003, s. 2.
[156] Tamtéž.

6.1.2 Iniciativy Rady bezpečnosti OSN: Návrat inspektorů do Iráku a rezoluce č. 1441

Jedinými dvěma verdikty, na kterých se Rada bezpečnosti shodla, byly návrat zbrojních inspektorů do Iráku, o jehož detailních podmínkách se během vyjednávání s iráckou delegací rozhodlo 1. října 2002 ve Vídni,[157] a schválení tvrdé rezoluce č. 1441 z 8. listopadu 2002, která vedle definitivního schválení návratu inspektorů do Iráku hrozila Husajnovi důraznější kolektivní odezvou v případě nerespektování rezoluce.[158]

Návrat zbrojních inspektorů do Iráku na konci roku 2002 po čtyřech letech přestávky se stal díky vyjednávání OSN s Irákem realitou,[159] přičemž v čele Monitorovací, ověřovací a inspekční komise OSN (UNMOVIC) byl Hans Blix,[160] jenž rovněž úzce spolupracoval s Muhammadem Baradejem, šéfem Mezinárodní agentury pro atomovou energii.[161] Týmu Hanse Blixe se však do začátku konfliktu v Iráku nepodařilo prokazatelně dokázat existenci zbraní hromadného ničení, i když některé pochyby nad zbrojními programy iráckého režimu přetrvávaly.[162] Z tohoto důvodu inspektoři OSN na konci února 2003 oficiálně podali žádost o prodloužení jejich mise o několik měsíců, což americká strana označila za nepřijatelné.[163]

Nyní se věnujme konkrétněji rezoluci Rady bezpečnosti OSN z listopadu 2002. Jak jsme totiž již uvedli výše, po odchodu mezinárodních odzbrojovacích expertů z Iráku v roce 1998 existovaly značné pochybnosti o stavu arzenálů zbraní hromadného ničení v Iráku. Vzhledem k tomu, že USA během roku 2002 začaly vážně zvažovat použití síly za účelem svržení režimu iráckého diktátora, schválila Rada bezpečnosti OSN 8. listopadu 2002 „alespoň“ rezoluci č. 1441,[164] kterou vzhledem k vážným okolnostem akceptoval i Saddám Husajn.[165] Tato rezoluce „je modifikací původních francouzských přístupů, které vycházely z nutnosti dokončit proces likvidace zbraní hromadného ničení ve stanovených termínech.“[166]

---

[157] Světozor říjen 2002. Mezinárodní politika 11/2002, s. 2.
[158] AEI Public Opinion Studies: Public Opinion on the War with Iraq. 2006, s. 134.
[159] Bureš, J.: Hodnocení sankčního režimu OSN proti Iráku. Mezinárodní politika 6/2003, s. 8.
[160] Světozor září 2002. Mezinárodní politika 10/2002, s. 2.
[161] Světozor leden 2003. Mezinárodní politika 2/2003, s. 2.
[162] Bureš, J.: Hodnocení sankčního režimu OSN proti Iráku. Mezinárodní politika 6/2003, s. 8.
[163] Světozor únor 2003. Mezinárodní politika 3/2003, s. 2.
[164] Bureš, J.: Rizika americké silové strategie vůči Iráku. Mezinárodní politika 1/2003, s. 13.
[165] Světozor listopad 2002. Mezinárodní politika 12/2002, s. 2.
[166] Bureš, J.: Rizika americké silové strategie vůči Iráku. Mezinárodní politika 1/2003, s. 13.

V případě nerespektování rezoluce ze strany Iráku se měla kauza předat zpět k projednání do Rady bezpečnosti, jenž měla dále rozhodnout o dalším postupu vůči Iráku. Rezoluce přitom umožňuje dvojí interpretaci. Mluvilo se tak rovněž o možné unilaterální vojenské akci USA proti Iráku, pokud by Saddám Husajn rezoluci neplnil a Rada bezpečnosti nebyla schopna se na vojenském zásahu shodnout.[167] Této možnosti výkladu nakonec Spojené státy a Spojené království využily s poukazem na nutnost potrestat Husajnův režim za mnoho let trvající nerespektování rezolucí Rady bezpečnosti OSN včetně netransparentního odzbrojování.

Když však tedy Rada bezpečnosti OSN nevyhodnotila předložené americké důkazy jako dostatečné pro invazi do Iráku, USA se v souladu se svou novou Národní bezpečnostní strategií ze září 2002 odhodlaly provést útok na Irák v březnu 2003 jednostranně jen s přímou vojenskou podporou armády Spojeného království[168] s poukazem na nutnost vynucení rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1441 z 8. listopadu 2002 silovými prostředky.[169]

6.2 Nejednotnost spojenců z EU: „Deklarace osmi“ vs. „Pralinkový summit“

6.2.1 „Deklarace osmi“ členských zemí EU podporující útok na Irák

Alespoň politickou podporu americkému útoku vyjádřilo na konci ledna 2003 (tj. necelé dva měsíce před zahájením druhé irácké války) v „Deklaraci osmi“ sedm evropských ministerských předsedů (Velké Británie, Dánska, Španělska, Portugalska, Itálie, Polska a Maďarska) a český prezident Václav Havel. Krátce potom se i sedm ze zbývajících deseti kandidátských zemí EU připojilo k „Deklaraci osmi.“[170] Řecko, jenž tehdy bylo předsedající zemí EU od ledna do června 2003, vyjádřilo své rozhořčení nad tím, že „podobné iniciativy s ním nikdo nekonzultoval i přes jeho jasně deklarovanou ochotu z ledna 2003 formulovat k irácké otázce jednotný postoj EU.“[171] „Dlužno k tomu jen podotknout, že by tento pokus tak či onak stejně

[167] Tamtéž.
[168] Velek, M., s. 29.
[169] Velek, M., s. 29.
[170] Tamtéž, s. 29-30 (resp. http://www.novinky.cz/2274-.html).
[171] Tamtéž, s. 30 (resp. http://www.novinky.cz/2274-.html).

přišel vniveč vzhledem k zásadnímu nesouhlasu s útokem především ze strany Francie a Německa.“[172]

Podporu americkému útoku těsně před začátkem války vyjádřil rovněž španělský premiér José - Maria Aznar na setkání s G. W. Bushem a premiérem Spojeného království Tony Blairem na portugalských Azorských ostrovech 16. března 2003.[173] Kromě toho USA taktéž pravidelně spolupracovaly s iráckou exilovou opozicí. Ta ovšem nebyla Spojeným státům zdaleka takovou pomocí, jakou byla pro USA afghánská opoziční Severní aliance během války v Afghánistánu díky své vlastní armádě.[174] Irácká opozice v exilu trpěla totiž vnitřní heterogenitou názorů vyplývající z etnické různorodosti Iráku, a tak ve vztahu USA k exilové opozici šlo spíše o „nesnadné partnerství z nouze.“[175]

18. březen, pouhé dva dny před začátkem války, se stal symbolem rozpolcení EU v otázce Iráku. Tohoto dne totiž Tony Blair dokázal prosadit v Dolní sněmovně britského parlamentu oficiální vojenskou podporu Spojeným státům v nadcházející válce, a to i díky hlasům britské konzervativní strany, protože poslanci Blairovy labouristické strany v této otázce nepostupovali jednotně. Naopak téhož dne francouzský prezident Jacques Chirac tvrdě kritizoval USA pro jejich z jeho strany nedostatečně uvážený plán vojensky intervenovat v Iráku.[176]

„I když politickou podporu vyjádřilo USA ne zcela málo zemí, druhá Irácká krize přesto kontrastovala se situací během první války v Zálivu, při které USA získaly oficiální posvěcení i vojenskou podporu široké mezinárodní koalice (včetně většiny arabských států) a dokonce svolení využívat území iráckých sousedů k vojenským operacím.“[177] Jak jsme již vysvětlili výše, Irák totiž tehdy označil území Kuvajtu jako svojí další provincii a okupoval jeho území, na což nakonec reagovala koalice států v čele s USA osvobozením Kuvajtu a posléze prosazením sankcí OSN na Irák.[178]

[172] Tamtéž, s. 30.
[173] Tamtéž, s. 30 (resp. http://www.novinky.cz/4133-.html).
[174] Tamtéž.
[175] Tureček, B.: USA a irácká opozice – nesnadné partnerství z nouze. Mezinárodní politika 2/2003, s. 10-11.
[176] Velek, M., s. 30 (resp. The war begins, Economist.com, 20. 3. 2003. 2003, s. 1).
[177] Tamtéž.
[178] Tamtéž.

6.2.2 Pralinkový summit Francie, Německa, Belgie a Lucemburska v Bruselu

Na celém světě chystanou válku v Iráku mnoho zemí oficiálně odmítalo, přičemž spontánní protestní shromáždění se sešla v řadě velkých měst zejména v Evropě, a to i v zemích, které oficiálně americko-britský útok na Irák podporovaly včetně samotného Spojeného království. Protesty se však nevyhnuly v menší míře ani Spojeným státům.

Každopádně z tradičních evropských spojenců USA nejvíce nadcházející válku kritizovaly Francie a Německo, ale také Belgie a Lucembursko, protože plánovaný konflikt neobdržel souhlas Rady bezpečnosti OSN. Státníci ze zmíněných čtyř států se také spolu setkaly na tzv. Pralinkovém summitu na konci dubna 2003,[179] kde vyzvaly EU k razantnějšímu a hlubšímu pokroku ve Společné bezpečnostní a obranné politice (SBOP) EU[180] jako cestě k významnější odpovědnosti EU ve světové politice, čímž chtěly implicitně vyjádřit svou nespokojenost s již probíhající válkou v Iráku, která byla zahájena bez oficiálního posvěcení Rady bezpečnosti OSN.[181]

Pod tlakem ostatních evropských států nakloněných již probíhající intervenci v Iráku a v zájmu zlepšení transatlantických vztahů se však konečná zpráva z vrcholné schůzky omezila na vyjádření jasné podpory dalšího rozvoje Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a SBOP v souladu s návrhy z Konventu o budoucnosti EU, který připravoval od jara 2002 Smlouvu zakládající Ústavu pro Evropu.[182]

K dokreslení názorové rozpolcenosti EU na téma americké invaze do Iráku je nutné ještě citovat vyjádření francouzského prezidenta Chiraca ze 17. února 2003, který vyjádřil tvrdý nesouhlas s postojem kandidátských zemí EU, jenž zaujaly

[179] Tamtéž, s. 31 (resp. Váška, J.: 29.4.2003 - Minisummit o evropské obraně má menší ambice. 2003).
[180] SBOP EU (častěji nazvaná Evropská bezpečnostní a obranná politika EU) je součástí širší Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. VIZ Velek, M., s. 8.
[181] Velek, M., s. 31 (resp. Horelová, E.: 24.4.2003 - Francie, Německo, Belgie a Lucembursko připravují „pralinkový summit.“ 2003.).
[182] Velek, M., s. 31 (resp. Váška, J.: 29.4.2003 - Minisummit o evropské obraně má menší ambice.).

proamerické stanovisko.[183] Doslova řekl, že tyto země „propásly dobrou příležitost mlčet," přičemž mnoho vrcholných evropských politiků s vůči jeho výroku ohradilo.[184]

7 Druhá válka v Iráku

7.1 V předvečer druhé války v Iráku

Když se USA a Velká Británie již prakticky rozhodly o útoku na Irák, přistoupila ještě 24. února 2003 Rada bezpečnosti OSN k projednávání návrhů již druhé rezoluce (po první rezoluci č. 1441 z 8. listopadu 2002) k Iráku. První návrh „položily na stůl" USA, Velká Británie a Španělsko a druhý (oponující americko-britsko-španělské verzi) Francie a Německo. V prvním návrhu bylo obsaženo, že „Irák nevyužil poslední šance k odzbrojení dané listopadovou rezolucí Rady bezpečnosti"[185] a druhý vyzýval k početnímu posílení týmu inspektorů, „v jehož rámci by se měly plnit konkrétní odzbrojovací úkoly v pevně stanovených lhůtách."[186]

Během projednávání obou předloh další rezoluce Rady bezpečnosti OSN prezident Bush 6. března 2003 „na tiskové konferenci obvinil prezidenta Husajna z promyšleného vzdorování OSN a hry se zbrojními inspektory. Upozornil, že jestliže se Rada bezpečnosti jeho záměru zaútočit na Irák vzepře, nebude se jí řídit."[187] Jedenáct dní nato a zároveň jeden den po výše zmíněné americko-britsko-španělské schůzce na Azorských ostrovech se tyto tři země rozhodly již dále neprosazovat svou verzi rezoluce v Radě bezpečnosti, jejíž schválení by znamenalo posvěcení války v Iráku.[188] Místo toho vyhlásil G. W. Bush v týž den (17. března 2003) iráckému diktátorovi ultimátum, v němž ho vyzval, „aby do čtyřiceti osmi hodin odešel s rodinou ze země, jinak bude čelit válce."[189]

[183] Světozor únor 2003. Mezinárodní politika 3/2003, s. 2.
[184] Tamtéž.
[185] Tamtéž.
[186] Tamtéž.
[187] Světozor březen 2003. Mezinárodní politika 4/2003, s. 2.
[188] Tamtéž.
[189] Tamtéž.

7.2 Druhá válka v Iráku v roce 2003

19. března 2003 Rada bezpečnosti OSN oficiálně ukončila projednávání iráckého případu.[190] „Šéf zbrojních inspektorů vyslovil politování, že jeho tým neměl více času na inspekce. Proti použití síly se v rozpravě postavily Francie, Německo, Rusko, Čína, Mexiko a Chile (…a) krátce před vypršením ultimáta stanoveného Bushem zahájily USA ve 3:34 středoevropského času leteckým útokem na Bagdád válku proti Iráku.“[191] Tímto prvním vojenským zásahem se USA snažily v rámci operace Decapitation přesným zásahem zabít Saddáma Husajna a další klíčové exponenty iráckého režimu na základě detailních zpravodajských informací o jejich pohybu. Tento zásah však nebyl úspěšný, a tak „ve 4:15 vyhlásily USA Iráku válku,“[192] přičemž obě komory Kongresu ujistily Bílý dům o své plné podpoře.[193]

22. března 2003 Husajn oficiálně požádal OSN, aby prohlásila útok na Irák za nelegitimní a donutila útočníky ukončit konflikt.[194] Tato výzva se samozřejmě nedočkala odpovědi, nicméně „Francie a Rusko odmítly přistoupit na případnou novou rezoluci Rady bezpečnosti OSN o budování civilní vlády, která by svěřila poválečnou správu Iráku USA a Británii, a dodatečně by tak ospravedlnila invazi.“[195]

Spojené státy a Spojené království tedy zaútočily na Irák v rámci operace Irácká svoboda 20. března 2003 a jejich vítězství se podařilo vybojovat poměrně velmi rychle.[196] Pro samotnou válku si Bush 25. března zajistil od Kongresu 74,7 mld. dolarů „na pokrytí předpokládaných nákladů spojených s válkou v Iráku.“[197] S malou podporou Austrálie a Polska[198] dokázala americká a britská armáda obsadit Bagdád již za tři týdny 9. dubna 2003. Za další tři týdny, 1. května 2003, prezident Bush osobně v Perském zálivu na jedné z letadlových lodí oficiálně vyhlásil konec největších bojů v Iráku.[199]

---

[190] Tamtéž.
[191] Tamtéž.
[192] Tamtéž.
[193] Tamtéž.
[194] Tamtéž.
[195] Tamtéž.
[196] Velek, M., s. 31.
[197] Světozor březen 2003. Mezinárodní politika 4/2003, s. 2.
[198] Velek, M., s. 31 (resp. http://edition.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/forces/coalition/index.html, resp. The war begins, Economist.com, 20. 3. 2003, s. 1.)
[199] Velek, M., s. 31.

Nicméně oznámení o konci bojů se ukázalo být hned v následujících týdnech a měsících nato jako zcela chybné.[200] Proti prozatímní okupační správě USA a jejich spojenců „v Iráku povstalo několik relativně velkých skupin – zejména teroristé napojení na Al-Káidu pod vedením místního šéfa jordánského původu Zarkávího, nicméně také sunnitští radikálové, kteří s pádem sunnity Husajna ztratili mnohé výhody“[201] vzhledem k početnější komunitě šíitských Arabů a dalších etnik v Iráku.[202] Nesunnitská etnika byla totiž za vlády diktátora znevýhodňována a výjimkou nebyly ani vraždy a politické pronásledování. Proto bezpečnostní situaci, jak níže uvedeme podrobněji, komplikovala i povstání šíitských radikálů, kteří se v nové nestabilní situaci jali hájit své zájmy i násilím.

8 Poválečné bezpečnostní problémy a složitá pozice koaliční armády vedené USA

8.1 Vážná bezpečnostní situace v Iráku po 1. květnu 2003

Vlna násilí v Iráku započala nedlouho po oznámení konce velkých bojů prezidentem Bushem 1. května 2003 a po 23. květnu 2003, kdy americký šéf prozatímní okupační správy nepromyšleně rozpustil iráckou armádu,[203] jejíž velení bylo zatíženo „černou minulostí“ baasistické strany Saddáma Husajna. Bývalá vládní strana Baas byla přitom formálně rozpuštěna již 11. května 2003.[204]

Bezpečnostní situace v Iráku se pak radikálně vyostřila zejména od začátku dubna 2004, kdy se k již tak nestabilní bezpečnostní konstelaci ve znamení cílených sebevražedných atentátů proti koaličním vojákům a nově formovaným iráckým policejním a vojenským sborům přidalo protiamericky motivované šíitské povstání Arabů v Bagdádu a Basře sympatizujících s mladým radikálním duchovním Muktadou Sadrem.[205] Milice sympatizující s tímto islámským duchovním na sebe upoutaly pozornost světa i později, když se v srpnu 2004 po urputných bojích opevnily před

[200] Tamtéž.
[201] Tamtéž.
[202] Tamtéž.
[203] Světozor květen 2003. Mezinárodní politika 6/2003, s. 2.
[204] Tamtéž.

americko-iráckými jednotkami u posvátného chrámu imáma Alího v iráckém městě Nadžafu. Celou situaci musel smírně vyřešit svým zprostředkováním až irácký šíitský ajatolláh Sistání.[206]

Velmi vážná bezpečnostní situace v Iráku na pokraji občanské války se potom až do dneška několikrát opakovala. Kromě otevřených střetů zmíněných milicí šíity Muktady Sadra s americkými jednotkami i spontánních záškodnických a sebevražedných akcí jiných šíitů docházelo k podobným útokům i ze strany sunnitů, kteří se nejméně dvakrát opevnili před vládními a americkými jednotkami ve městě Fallúdža.[207]

Když se tak stalo poprvé,[208] časově se boje téměř zcela přesně shodovaly s počátkem šíitského povstání vedeného Muktadou Sadrem na začátku dubna 2004,[209] čímž šíité i sunnité velmi ztížili pozici prezidenta Bushe před nadcházejícími prezidentskými volbami v listopadu 2004.[210] Podruhé americké jednotky obléhaly sunnitskou Fallúdžu v období prezidentských voleb v listopadu 2004, přičemž tehdy USA útočily ve Fallúdži nejen na irácké sunnitské povstalce, nýbrž i na zahraniční bojovníky ze Sýrie, Čečenska a jiných zemí pod vedením šéfa Al-Káidy v Iráku Zarkávího, kterému se však nakonec podařilo uprchnout.[211] Tyto závažné události, jenž stály životy mnoha desítek amerických a koaličních vojáků nahrávaly americkému demokratickému kandidátovi na prezidenta Johnu Kerrymu, který v televizní debatě s Bushem 30. září 2004 prohlásil, že prezident sice uspěl ve válce, nicméně nedokázal zajistit mír.[212] Navzdory tomu však G. W. Bush těsnou většinou nakonec dokázal svého rivala porazit a v lednu 2005 oficiálně započal své druhé funkční období.

Šíitské a sunnitské povstání na začátku dubna 2004 bylo shodou okolností (a pravděpodobně záměrným vyostřením bezpečnostní situace Al-Káidou v Iráku) provázeno prvními únosy zahraničních novinářů, pracovníků zahraničních firem včetně zahraničních diplomatů jednotlivými povstaleckými skupinami pravděpodobně zejména z řad místních radikálů a přívrženců organizace Al-Káida. Přitom v řadě případů únosci svá rukojmí rituálně usmrtili. V některých případech spočíval motiv únosů v „pouhé“

---

[205] http://www.novinky.cz/29230-.html.
[206] http://www.novinky.cz/38670-.html.
[207] http://www.novinky.cz/29627-.html, resp. http://www.novinky.cz/43805-.html.
[208] http://www.novinky.cz/29627-.html.
[209] http://www.novinky.cz/29256-.html.
[210] http://www.novinky.cz/29627-.html.
[211] http://www.novinky.cz/43805-.html.

podlé, ale politicky nemotivované snaze se peněžně obohatit. Ve většině se však jednalo o zločiny, při kterých si únosci kladli politické podmínky. Nejčastěji přitom ve svých prohlášeních únosci požadovali odchod mezinárodních firem a zejména vojsk koaličních států z Iráku.

Zatím posledním velkým impulsem pro zhoršení bezpečnosti v celém Iráku se stal incident z 22. února 2006, při kterém „neznámí ozbrojenci ve středu ráno pronikli do jedné z nejvýznamnějších šíitských svatyní v Iráku a odpálili v ní nálože. Mauzoleum v Sámaře s hrobkami dvou imámů utrpělo značné škody.“[213] Následná odplata šíitů proti sunnitům na sebe nenechala dlouho čekat a dodnes je náboženské násilí mezi šíity a sunnity zásadním bezpečnostním problémem Iráku. Vzhledem k odsouzení tohoto zločinu sunnity,[214] se pravděpodobně jeví možnost, že za úkolem stojí skupina kolem šéfa Al-Káidy v Iráku Zarkávího, jenž si od podněcování násilí v Iráku slibuje komplikace pro vládu USA, jejich demokratizační proces v Iráku a iráckou vládu, kterou obviňuje z kolaborace s Američany.

Co se týče nejaktuálnějšího vývoje, Američanům může nahánět strach poslední vývoj situace v autonomní kurdské oblasti, kde se stal premiérem synovec prezidenta této autonomní oblasti Načirván Barzání, jenž prosazuje, aby se kurdskou metropolí stal Kirkúk, což může bezpečnostní situaci Iráčanům a koaličním vojákům v Iráku dále zkomplikovat.[215] „Za vlády Saddáma Husajna bylo (totiž) město násilně arabizováno, teď z něj příslušníky zbývajících dvou (hlavních) komunit vyhánějí pro změnu Kurdové.“[216] Proto situaci bedlivě sledují Turecko a Írán, jenž současně posilují nepropustnost svých hranic s Irákem na severu, resp. na východě Iráku. Turecko má přitom na svém území čtrnácti miliónovou kurdskou menšinu a Írán pětimiliónovou.[217]

Vzhledem k tomu, že poslední zprávy z Iráku z poloviny května svědčí o rostoucím násilí a relativně velkých ztrátách na životech amerických jednotek v tzv. sunnitském trojúhelníku[218] (na rozdíl od kurdské oblastí sousedící s Tureckem), osobně vidím bezprostřední bezpečnostní vývoj v Iráku spíše skepticky navzdory jinak relativně dobře se rozvíjejícímu politickému procesu. Kromě teroristů napojených

---

[212] http://www.novinky.cz/41043-.html.
[213] http://www.novinky.cz/78247-.html.
[214] Tamtéž.
[215] Irácký premiér chce dát silové resorty nezávislým politikům. Hospodářské noviny, 10. května 2006, s. 6.
[216] Tamtéž.
[217] Tamtéž.
[218] http://www.novinky.cz/zahranicni/85400-iracti-povstalci-sestrelili-americky-bitevni-vrtulnik.html.

na Al-Káidu a radikálních sunnitů ve zmíněné oblasti[219] došlo totiž navíc ve stejné době mimo jiné k „pumovým útokům na několik šíitských svatyní," záškodnické akci neznámých ozbrojenců nedaleko jihoirácké šíitské Basry, jenž si vyžádala dva životy britských vojáků,[220] a navíc ke dvěma sebevražedným atentátům u Bagdádského letiště.[221]

Tato situace bohužel ukazuje na vzrůstající bezpečnostní problémy ve většině oblastí Iráku, a proto z toho vyplývá těžká zkouška, kterou bude nyní procházet nově ustavená irácká vláda. Zároveň se jedná o velkou výzvu pro Američany a jejich spojence v Iráku, kteří by měly nyní dokázat, že situaci dokáží zvládnout. Americká administrativa totiž v listopadu 2005 oficiálně představila relativně detailní Národní strategii pro vítězství v Iráku,[222] kterou se snaží čelit dlouhodobému poklesu popularity prezidenta Bushe po svém znovuzvolení v listopadu 2004 a utlumit hlasy mnohých Američanů požadujících rychlý návrat amerických vojáků domů. Podobné požadavky často zaznívají i z ostatních koaličních zemí, jenž mají svá vojska přítomny v Iráku.

8.2 Složitá pozice koaliční stabilizační armády vedené USA

Na obnově poválečného Iráku spolupracovaly se Spojenými státy nejúžeji Velká Británie a Polsko,[223] přičemž posledně jmenovaný stát podpořila v jeho úkolu Severoatlantická aliance a její partnerské státy.[224] „Oba věrní spojenci byly pověřeni (každý zvlášť) Spojenými státy dohledem nad jednou ze tří okupačních oblastí Iráku"[225] – Polsko, disponující kontingentem přes dva tisíce tři sta mužů a žen, získalo velení nad centrálně-jižní částí a Spojené království, mající v Iráku cca jedenáct tisíc vojáků, nad nejjižnější. Poslední z oblastí včetně Bagdádu se ocitla pod správou USA, jenž do Iráku vyslaly cca sto dvacet tisíc vojáků. Těmto třem zemím byly samozřejmě nápomocny další jednotky z nejrůznějších zemí světa včetně NATO a EU, které uznaly, že rekonstrukce Iráku po válce je ve společném zájmu.[226]

[219] Tamtéž.
[220] V Iráku byly zabity další desítky lidí. Hospodářské noviny, 15. května 2006, s. 8.
[221] http://novinky.cz/zahranicni/85308-dalsi-krveproliti-v-iraku--desitky-mrtvych.html.
[222] National Strategy for Victory in Iraq. Národní bezpečnostní rada. Listopad 2005, 35 stran.
[223] Velek, M., s. 31.
[224] http://www.nato.int/docu/pr/2003/p03-093e.htm.
[225] Velek, M., s. 31.
[226] Tamtéž, s. 31-32.

I když se zpočátku koalice třiceti pěti států v čele s USA (disponující dohromady cca sto čtyřiceti sedmi tisíci vojáky) v případě výše zmíněných únosů svých občanů nenechala vydírat,[227] nepříznivý kontext, vyvolaný 11. března 2004 velkým madridským atentátem zosnovaným tamější buňkou Al-Káida, znamenal v tomto ohledu průlom. Po sebevražedném atentátu ve Španělsku, při němž zemřelo 191 lidí a jenž byl záměrně naplánován na dobu bezprostředně předcházející španělským parlamentním volbám, se totiž na rozdíl od předešlé vlády lidové strany, která by bez existence útoku pravděpodobně vyhrála znovu volby, rozhodl nový socialistický kabinet co nejdříve stáhnout svých tisíc tři sta[228] vojáků z Iráku (šlo přitom o šestý nejvýznamnější kontingent v Iráku[229]).[230] Poslední vojáci španělské armády odešli z Iráku k 21. květnu 2004.[231]

Z tohoto důvodu a pod tlakem únosů svých občanů a zejména rostoucích úmrtí svých vojáků se ke španělskému kroku uchýlila vzápětí i vláda Filipín, jenž odchod svých vojáků definitivně dokončila 19. července 2004.[232] Do konce července 2004 podobný krok učinily i Nikaragua, Honduras a Dominikánská republika.[233] Počet koaličních států v Iráku se tímto způsobem snížil z třiceti pěti na třicet. Odchod armád pěti spojenců z Iráku v celkovém počtu skoro dva tisíce tři sta vojáků[234] kompenzovaly USA zainteresováním Arménie, Bosny a Hercegoviny a Portugalska.[235] Zmíněné tři státy posílily i nadále slábnoucí koalici USA v Iráku, jenž k 20. dubnu 2006 má již „jen“ dvacet osm členů. Svá vojska totiž do té doby vzhledem k nepřehledné situaci v Iráku stáhlo dalších pět zemí: evropští spojenci Maďarsko a Norsko a také Thajsko, Singapur a Nový Zéland.[236]

„Alespoň určitým způsobem se tedy do poválečné obnovy a demokratizačního procesu zapojila naprostá většina zemí EU včetně České republiky. Ta poslala do Kuvajtu již před iráckou válkou v březnu 2002 několik desítek českých vojáků (mimo jiné šlo o odborníky na chemické zbraně), kteří tam byli přítomni až do června 2003. Šlo nicméně o misi nikoliv v rámci operace Irácká svoboda, nýbrž

[227] http://www.novinky.cz/28595-.html.
[228] http://www.novinky.cz/28595-.html.
[229] Tamtéž.
[230] Velek, M., s. 32-33.
[231] Světozor květen 2004. Mezinárodní politika 6/2004, s. 2.
[232] Světozor červenec 2004. Mezinárodní politika 8/2004, s. 2.
[233] http://www.novinky.cz/28595-.html.
[234] Tamtéž.
[235] http://www.mnf-iraq.com/coalitionpartners.htm.
[236] Tamtéž.

pod záštitou operace Trvalá svoboda v rámci širšího amerického boje proti terorismu po 11. září.“[237] Nicméně co se týče poválečné obnovy Iráku, podílí se na ní Česká republika aktivně od samého počátku. V dubnu 2003 vyslala do jihoirácké Basry svou polní nemocnici, která tam působila do prosince 2003, kdy byla vystřídána vysláním kontingentu vojenské policie, jenž na základně v Shaibah plní koaliční úkoly dodnes.[238]

K lepší spolupráci jednotlivých zemí EU (nikoliv v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky EU) a ostatních států světa ve prospěch USA v Iráku pozitivně přispělo také „jednomyslné schválení rezoluce Rady bezpečnosti OSN o obnově Iráku z 16. října 2003.“[239] Tento krok předznamenal „další postup v otázce správy země“[240] a vybídl další státy k „poskytnutí vojáků a financí na obnovu Iráku.“[241]

Co se týká ztrát na životech spojeneckých armád v Iráku, z nichž lze lépe usuzovat na mimořádně složitou tamější bezpečnostní situaci, přišlo k 12. květnu 2006 o život celkem 2 648 koaličních vojáků. Z celkového počtu obětí bylo 2 434 Američanů,[242] s čímž ostře kontrastuje počet mrtvých amerických a britských vojáků před ukončením velkých bojů 1. května 2003, kdy přišlo o život „jen“ 138 Američanů a 31 Britů. Podobně vyznívá i celková statistika. Do 1. května 2003 bylo totiž celkem zabito „pouze“ přes 3700 civilních i vojenských osob,[243] zatímco k 28. říjnu 2004 se již jednalo o více než 100 tisíc lidí.[244]

Armáda USA kromě toho k 12. květnu 2006 utrpěla 17 983 zranění svých vojáků. Spojeneckými státy USA, které v Iráku ztratily ke stejnému datu nejvíce vojáků, jsou sestupně výhradně evropské země (a s výjimkou Ukrajiny a Bulharska jsou to zároveň současní členové EU): Velká Británie (104), Itálie (29), Ukrajina (18), Polsko (17), Bulharsko (13) a Španělsko (11), Dánsko (3), Slovensko (3 padlí vojáci). Mezi další evropské spojence, kteří v Iráku utrpěli „menší“ ztráty na životech svých

[237] Velek, M., s. 32.
[238] http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3699.
[239] Velek, M., s. 32 (resp. http://www.novinky.cz/17599-.html).
[240] Tamtéž (resp. http://www.novinky.cz/17599-.html).
[241] Tamtéž (resp. http://www.novinky.cz/17599-.html).
[242] http://edition.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/forces/casualties/ (aktualizovaný stav k 12. 5. 2006 podle staršího stavu k 7. 4. 2006 na stejném místě v práci: Velek, M., s. 32).
[243] Světozor květen 2003. Mezinárodní politika 6/2003, s. 2.
[244] Světozor říjen 2004. Mezinárodní politika 11/2004, s. 2.

vojáků než výše zmíněné země, patří Nizozemci, Maďaři, Estonci, Lotyšsko a Rumunsko.[245]

9 Politický demokratizační proces v Iráku

9.1 Období přímé zodpovědnosti USA za demokratizaci Iráku

Prezident Bush jmenoval 21. dubna 2003 amerického generála ve výslužbě Jaye Garnera vedením irácké prozatímní správy,[246] kterého 6. května 2003 nahradil vzhledem ke konci velkých bojů bývalý americký diplomat Paul Bremer,[247] který měl za úkol zajistit, aby politicko-bezpečnostní demokratizační proces, za který vzhledem k jejich rozhodnutí o válce nesou zodpovědnost zejména USA a Velká Británie, probíhal co nejsnadněji a nejrychleji. Paul Bremer zveřejnil sadu padesáti pěti karet reprezentující nejvíce hledané Iráčany z vedení Saddámova režimu, které se z velké části podařilo nakonec najít a zatknout.

Saddáma Husajna se podařilo dopadnout v tajné skrýši nedaleko jeho rodného iráckého města Tikrítu v polovině prosince 2003[248] a jeho nechvalně známí synové Kusaj a Udaj, kteří při zatýkání kladli ozbrojený odpor, byli zabiti již na konci července téhož roku v iráckém městě Mosulu.[249] Husajn byl 9. ledna 2004 Američany oficiálně označen jako válečný zajatec, proti čemuž protestovali tehdejší oficiální iráčtí činitelé, kteří vyjadřovali obavy z toho, že by nový status Husajna mohl zabránit irácké justici odsoudit diktátora za zločiny proti svým spoluobčanům.

Okupační správa pod vedením Bremera postupně naplňovala americko-britský plán politického demokratického procesu v Iráku. Tento proces začal již 15. dubna 2003, kdy „proběhla schůzka zástupců irácké opozice a spojenců ve městě Ur nedaleko jihoirácké Násiríje. Účastníci se shodli, že příští irácká vláda by měla být demokratická a federální a vzniknout na základě celonárodní konzultace.“

[245] http://edition.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/forces/casualties/ (aktualizovaný stav k 12. 5. 2006 podle staršího stavu k 7. 4. 2006 na stejném místě v práci: Velek, M., s. 32).
[246] Světozor duben 2003. Mezinárodní politika 5/2003, s. 2.
[247] Světozor květen 2003. Mezinárodní politika 6/2003, s. 2.
[248] Světozor prosinec 2003. Mezinárodní politika 1/2004, s. 2.
[249] Světozor červenec 2003. Mezinárodní politika 8/2003, s. 2.

13. července 2003 se nakonec konala první schůzka rady irácké prozatímní vlády, jenž byla jmenována Paulem Bremerem. Šlo o vůbec „první výkonný orgán Iráku od svržení Husajna“ zastupující nediskriminačně všechny etnika a složky obyvatelstva v Iráku: „šíity, sunnity, Araby, Kurdy, Turkomany, křesťany, muže i ženy.“ 1. září 2003 byla pak jmenována vůbec první vládní rada od pádu Husajnova režimu, jenž svou funkci po personální obměně v červnu 2004 vykonávala až do doby konání parlamentních voleb v lednu 2005.[250]

Kromě snah nové vlády o zlepšení bezpečnostní situace se na začátku října 2003 vládní rada „postavila proti umístění tureckých vojáků v Iráku. Proti byli zejména kurdští představitelé v prozatímním iráckém vedení,“[251] kteří nechtěli pravděpodobně připustit bezpečnostní vyhrocení situace v Iráku, které by mohlo pramenit z vměšování Turecka do záležitostí Iráku vzhledem k utlačování menšiny Kurdů ze strany Ankary na svém území bezprostředně u severních iráckých hranic. V polovině října 2003 se irácká vláda a prozatímní správa vedená USA rovněž zasadily o vstoupení nových bankovek do oběhu.[252]

Jak jsme již uvedli výše, shodla se Rada bezpečnosti v polovině října na kompromisní verzi rezoluce, jenž posunula vpřed stabilizační proces v Iráku. Kromě toho na konci října 2003 proběhla ve Španělsku dárcovská konference pod záštitou OSN podobně jako v roce 2002 v případě poválečné afghánské konference v Tokiu.

V polovině února 2004 USA také změnily svou původní strategii z prosince 2003 a rozhodly se umožnit přístup ke klíčovým kontraktům pro obnovu Iráku v celkové hodnotě 18, 6 mld. dolarů nejen státům podílejícím se na prozatímní koaliční správě, ale také těm, kteří s válkou nesouhlasili – především šlo tedy o evropské spojence Francii a Německo.[253]

Politický proces za bezpečnostní a poradenské asistence USA pokračoval 1. března 2004 schválením nové prozatímní ústavy iráckou vládou.[254] Tento dokument „měl dočasně nahradit vakuum vzniklé po pádu režimu Husajna. Ústava uznává islám jako hlavní náboženství v Iráku a označuje jej za zdroj právních norem, i když ne jediný. Kurdům přiznává autonomii a ženám zaručuje čtvrtinu křesel

[250] Světozor červen 2004. Mezinárodní politika 7/2004, s. 2.
[251] Světozor říjen 2003. Mezinárodní politika 11/2003, s. 2.
[252] Tamtéž.
[253] Světozor prosinec 2003. Mezinárodní politika 1/2004, s. 2, resp. Světozor únor 2004. Mezinárodní politika 3/2004, s. 2.

v zákonodárném sboru.“[255] V ústavním dokumentu byly také zakotveny pasáže předvídající federální uspořádání Iráku v budoucnosti.[256]

Jak jsme již na naznačili výše, na začátku června byla vládní rada obměněna a „designovaný premiér Ajád Aláví oznámil složení nového kabinetu za účelem převzetí moci v zemi od okupační správy v čele s USA dne 30. června 2004. Pod tlakem mezinárodního společenství i irácké prozatímní vlády se USA nakonec rozhodly udělat vstřícné gesto a k předání moci nad Irákem přistoupily nakonec již o dva dny dříve. Spojené státy si však i nadále vyhradily právo posledního slova v bezpečnostních otázkách.[257]

30. června 2004 USA formálně předali zatčeného Saddáma Husajna irácké justici. I nadále ho však střeží americká armáda.[258] „Spolu s Husajnem bylo Iráčanům předáno 11 představitelů svrženého režimu.“[259] Soud s Husajnem začal oproti plánu[260] o dva měsíce dříve v polovině října 2004, kdy „mu byla přečtena obvinění ze zločinů, jichž se měl dopustit během své vlády.“[261] Tehdy Husajn a jeho sedm podřízených byli mimo jiné obviněni „z masakru v obci Dudžailu v roce 1982, z niž pocházelo komando, které se pokusilo o atentát na Husajna.“[262] Jeho tajná policie po nezdařeném atentátu vzápětí zabila v obci 150 lidí.[263]

Nové irácké vládě se podařilo ještě před převzetím moci nad Irákem „uzavřít dohodu s 9 hlavními opozičními frakcemi o jejich odzbrojeni a opětném začleněni do společnosti.“[264] Na konci srpna 2004 od ozbrojeného boje upustil také Muktada Sadr, který „dal najevo, ze se chce zapojit do politického procesu v Iráku.“[265]

---

[254] Světozor březen 2004. Mezinárodní politika 4/2004, s. 2.
[255] Tamtéž.
[256] Tamtéž.
[257] Světozor červen 2004. Mezinárodní politika 7/2004, s. 2.
[258] Tamtéž.
[259] Tamtéž.
[260] Tamtéž.
[261] Světozor říjen 2004. Mezinárodní politika 11/2004, s. 2.
[262] Tamtéž.
[263] Tamtéž.
[264] Světozor červen 2004. Mezinárodní politika 7/2004, s. 2.
[265] Světozor srpen 2004. Mezinárodní politika 9/2004, s. 2.

9.2 Politický proces v Iráku od předání moci Iráčanům

30. ledna 2005 se konaly první irácké svobodné parlamentní volby.[266] Kvůli jejich pořádání posílily USA své jednotky v Iráku o další čtyři tisíce na 142 tisíc,[267] přičemž ještě na konci března 2004 zajišťovalo iráckou bezpečnost „jen“ 120 tisíc amerických mužů a žen.[268] Voleb se zúčastnilo „15 mil. voličů, kteří mohli rozhodnout o 275 členech přechodného Národního shromáždění, stejně jako přechodných rad v iráckých provinciích. Hlavním úkolem parlamentu bylo do 15. prosince 2005 vypracovat novou ústavu, aby se mohly konat další volby.“[269]

Na základě voleb z konce ledna 2005 se stal hlavou státu představitel iráckých Kurdů Džalál Talabání, který „se (11. dubna 2005) vyslovil proti rychlému odchodu amerických jednotek ze země“[270] vzhledem k přetrvávající vážné bezpečnostní situaci v celém Iráku. V dubnu 2005 se stal také novým premiérem šíitský politik Ibráhím Džaafarí, jenž do svého kabinetu přizval Kurdy, šíitské i sunnitské Araby i jednoho křesťana[271] a jeho vláda získala důvěru parlamentu 14. června 2005. Ve stejný den se stal Masúd Barzání vůbec prvním prezidentem kurdské autonomní oblasti v Iráku[272] a dne 18. září irácký zákonodárný orgán definitivně schválil iráckou ústavu,[273] jenž byla následně odsouhlasena v referendu 13. října 2005.[274]

Tyto události přes přetrvávající značnou nestabilitu Iráku znamenaly velký pokrok pro irácký lid a rovněž nesporný úspěch pro vládu USA, které se podařilo docílit schválení demokratické ústavní listiny v zemi, kde přes dvacet let předtím vládl diktátorský režim Saddáma Husajna. Dalším úspěchem USA bylo rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN z 8. listopadu 2005, jenž „prodloužilo mandát mezinárodních jednotek v Iráku o jeden rok.“[275] V Iráku tehdy bylo již 180 tisíc amerických a koaličních vojáků.[276]

---

[266] Světozor leden 2005. Mezinárodní politika 2/2005, s. 2.
[267] Světozor listopad 2004. Mezinárodní politika 12/2004, s. 2.
[268] http://www.novinky.cz/28595-.html.
[269] Světozor leden 2005. Mezinárodní politika 2/2005, s. 2.
[270] Světozor duben 2005. Mezinárodní politika 5/2005, s. 2.
[271] Tamtéž.
[272] Světozor červen 2005. Mezinárodní politika 7/2005, s. 2.
[273] Světozor září 2005. Mezinárodní politika 10/2005, s. 2.
[274] Světozor říjen 2005. Mezinárodní politika 11/2005, s. 2.
[275] Světozor listopad 2005. Mezinárodní politika 12/2005, s. 2.
[276] Tamtéž.

V prosinci 2005 se díky předchozímu schválení demokratické ústavy v referendu mohly konat další irácké parlamentní volby, v nichž stejně jako ve volbách z ledna 2005 zvítězila šíitská Sjednocená irácká aliance, což vzhledem k velké početnosti šíitských Arabů opět nebylo překvapení. Čím se však tyto parlamentní volby od minulých významně lišily, byl konec bojkotu parlamentních voleb ze strany sunnitských Arabů, jejichž míra účasti ve volbách byla o poznání vyšší. Sunnité si oproti svým původním sedmnácti křeslům v parlamentu polepšili na padesát pět mandátů, díky čemuž byly výsledky parlamentních voleb z prosince 2005 mnohem legitimnější, protože složení parlamentu již relativně věrně odráželo etnickou strukturu irácké společnosti.[277]

Na základě parlamentních voleb z prosince 2005 se stal na začátku února 2006 šíitským kandidátem na premiéra opět Džaafarí,[278] který byl ovšem jako nepřijatelný pro tuto funkci označen ostatními iráckými stranami, které mu měly za zlé, že nebyl schopen zlepšit bezpečnostní situaci v Iráku během své předchozí vlády. Proto se nakonec designovaným premiérem stal jeho blízký spolupracovník šíita Núrí Malikí, který se nyní v květnu snaží sestavit svou vládu.[279] Vlnu násilí se snaží zmírnit příslibem, že vedením klíčových silových ministerstev obrany a vnitra bude jmenovat „osobnosti, které nejsou přímo spojeny s některou ze tří hlavních frakcí.“[280]

10 Skandály USA v souvislosti s Irákem a Národní strategie pro vítězství v Iráku (2005)

Spojené státy čelily a potýkají se i dodnes s řadou skandálních případů v souvislosti s válkou v Iráku. V této kapitole podrobněji rozvedeme pouhé dvě kauzy, které se jeví pro naše účely jako velmi reprezentativní. Konkrétně půjde o problematiku zdůvodnění války v Iráku prostřednictvím důkazů USA o iráckých zbraních hromadného ničení v Iráku a napojení Husajna na síť Al-Káida, a za druhé se zaměříme na skandál armády USA ohledně ponižujícího zacházení s vězni v irácké věznici Abú

[277] Světozor leden 2006. Mezinárodní politika 2/2006, s. 2.
[278] Světozor únor 2006. Mezinárodní politika 3/2006, s. 2.

[279] Irácký premiér chce dát silové resorty nezávislým politikům. Hospodářské noviny, 10. května 2006, s. 6.
[280] Tamtéž.

Ghrajb. Po vysvětlení obou kauz se budeme věnovat americké Národní strategii pro vítězství v Iráku, jenž byla formulována Národní bezpečnostní radou v listopadu 2005.

10.1 Zprávy nezávislých Komisí USA k Iráku: Selhání zpravodajských služeb a Husajnův nulový vliv na 11. září

Jak jsme již vysvětlili výše, Spojené státy v součinnosti s Velkou Británií uváděly dva následující hlavní důvody k invazi do Iráku: zaprvé se Husajn měl podílet na útocích z 11. září 2001 proti USA, což implikuje napojení Iráku na Al-Káidu, a za druhé měl irácký diktátor vlastnit zbraně hromadného ničení, které mohl použít proti USA a jejich přátelům.

Nicméně vzhledem k tomu, že po válce se nedařilo zbraně hromadného ničení přímo v Iráku nalézt, byla 6. února 2004 zřízena nezávislá Komise USA vyšetřující postupy amerických zpravodajských služeb mimo jiné při vyhodnocování irácké hrozby zbraní hromadného ničení („Commission on Intelligence Capabilities of the United States Regarding Weapons of Mass Destruction“).[281] Tato Komise již byla druhou podobného druhu. Již na konci roku 2002 totiž vznikla Národní komise zabývající se teroristickými útoky na USA z 11. 9. 2001 („National Commission on Terrorist Attacks upon the United States“), která kromě okolností útoků a zásadní otázky, zda nedošlo k bezpečnostnímu selhání zpravodajských služeb, zkoumala i údajné spoluzapojení Husajnova Iráku do útoků z 11. září 2001.[282] Zkoumání vazby iráckého diktátora na útoky z 11. září a na síť Al-Káida bylo klíčové pro posouzení legitimnosti důkazů pro útok na Irák stejně jako zkoumání o tom, zda Husajn ohrožoval svět zbraněmi hromadného ničení.

Národní komise vyšetřující události z 11. září pronesla 22. července 2004 závěr,[283] jenž byl v souladu s předběžným vyjádřením z poloviny června 2004.[284] V něm bylo kromě vyhodnocení okolností sebevražedných útoků řečeno, že Komise „nenašla důkazy o spolčení Iráku s Al-Káidou.“[285]

[281] http://www.wmd.gov/index.html.
[282] http://www.9-11commission.gov/.
[283] Tamtéž.
[284] Světozor červen 2004. Mezinárodní politika 7/2004, s. 2.
[285] Tamtéž.

Tento verdikt byl velmi nepříjemnou ranou pro administrativu Georgie W. Bushe stejně jako konečný závěr druhé zmíněné nezávislé Komise z 31. března 2005, jenž měla za úkol posoudit postupy amerických zpravodajských služeb při vyhodnocování závažnosti hrozby Iráku z hlediska zbraní hromadného ničení.[286] Její finální verdikt byl v souladu s předchozím zjištěním Komise pro zpravodajské služby amerického Senátu z 9. července 2004, v němž se říká: „Závěry CIA o údajných iráckých zbraních hromadného ničení byly mylné. Zpravodajci v klíčových případech špatně vyhodnotili informace, jimiž administrativa G. W. Bushe následně obhajovala nutnost útoku na Irák. Bílý dům (však) podle zprávy nenutil tajnou službu interpretovat fakta ve prospěch vojenského zásahu.“[287]

Pod tíhou zjištění amerických inspektorů, zpráv Komisí USA a konečné verze zprávy koaliční inspekční skupiny ISG ze 6. října 2004 prezident „Bush (v období předvolební kampaně pro prezidentské volby) poprvé (7. října 2004) jasně přiznal, že Irák neměl žádné masové ničivé arzenály.“[288] Zpráva koaliční inspekční skupiny ISG totiž uváděla, že Irák nevlastnil před invazí koalice vedené USA zbraně hromadného ničení, v rozporu se sankcemi OSN však plánoval jejich výrobu. S touto interpretací se prakticky ztotožnil i prezident Bush.[289]

Nutno dodat, že podobné vážné problémy s legitimností útoku v Iráku na domácí i světové scéně měl jeho britský spojenec – premiér Tony Blair. Toho očistila „zpráva britské komise vedené lordem Robinem Butlerem“[290] 14. července 2004, ve které je napsáno, že „britské výzvědné služby se dopustily před válkou významných chyb, nicméně Blair a jeho vláda se nesnažili vědomě dezinformovat veřejnost.“[291]

Kromě toho zasáhla prezidenta Bushe nepřímo i další kauza spojená s důvody útoku na Irák. Média ji zachytila především na konci října 2005, kdy „zvláštní vyšetřovatel Patrick Fitzgerald obvinil šéfa kanceláře amerického viceprezidenta Lewise Libbyho z lhaní pod přísahou, maření spravedlnosti a ze lživých prohlášení. Stalo se tak v souvislosti s šetřením případu (záměrného) vyzrazení identity agentky CIA Valerie Plamenové (přičemž v USA je takový čin trestný) médiím v červenci 2003,“[292] přičemž

[286] http://www.wmd.gov/index.html.
[287] Světozor červenec 2004. Mezinárodní politika 8/2004, s. 2.
[288] Světozor říjen 2004. Mezinárodní politika 11/2004, s. 2.
[289] Tamtéž.
[290] Světozor červenec 2004. Mezinárodní politika 8/2004, s. 2.
[291] Tamtéž.
[292] Světozor říjen 2005. Mezinárodní politika 11/2005, s. 2.

před oficiálním ukončením vyšetřování se v médiích má prozatím za to, že agentku prozradil zdroj blízký viceprezidentovi USA, jenž tak měl učinit, aby se pomstil manželovi Valerie Plamenové, jenž, coby diplomat USA, byl hlasitým kritikem války v Iráku.

10.2 Skandál americké armády v irácké věznici Abú Ghrajb

Pokud výše zmíněné skandály USA byly politicko-bezpečnostní a vysoce závažné, případ amerického ponižujícího a surového zacházení s vězni v irácké věznici Abú Ghrajb vrhl na USA ve světě světlo státu, jenž káže o demokracii a lidských právech a sám se je neštítí porušovat. Proto tento případ vzbudil mnoho pozornosti.

Případ byl zveřejněn americkou televizí CBS, jenž 1. května 2004 „zveřejnila snímky amerických vojáků týrajících irácké zajatce. Snímky zachycující britské vojáky při mučení zajatců otiskl už předtím britský list Daily Mirror, nebyly však autentické.“[293] Vzhledem k velké závažnosti skandálu se prezident Bush 9. května 2004 „omluvil za týrání iráckých vězňů. Trval však na tom, že za zneužívání vězňů může malá skupina vojáků a nelze je přičítat na vrub celé armády.“[294] O den později tento citlivý případ vyhrotila „zveřejněná zpráva Mezinárodního výboru Červeného kříže o týrání a ponižování iráckých zajatců“[295] ve stejné věznici, jenž byla údajně zpracována již v únoru 2004 a řádně předána vládám koaličních sil.[296]

O šokující vážnosti celého případu týrání a ponižování vězňů vypovídalo i zveřejněné zjištění ze srpna 2004, že „američtí vojenští lékaři se v irácké věznici Abú Ghrajb podíleli na mučení vězňů,“[297] přičemž měli údajně dokonce „zakrývat stopy po bití, oživovali z bezvědomí k dalšímu mučení, maskovali vraždy a vystavovali lživé úmrtní listy.“[298] Kromě toho se ve stejném měsíci nepřímo potvrdily spekulace o podobném typu zacházení vězňů v Iráku dánskými vojáky, když dánský ministr obrany „Gade odvolal velitele dánského kontingentu v Iráku a další vysoké velící důstojníky.[299]

[293] Světozor květen 2004. Mezinárodní politika 6/2004, s. 2.
[294] Tamtéž.
[295] Tamtéž.
[296] Tamtéž.
[297] Světozor srpen 2004. Mezinárodní politika 9/2004, s. 2.
[298] Tamtéž.
[299] Tamtéž.

Kauzu se podařilo zčásti utlumit exemplárním odsouzením jednoho amerického vojáka před zvláštním vojenským soudem v Bagdádu hned v květnu 2004.[300] Během roku 2005 za týrání iráckých vězňů v Abú Ghrajb vojenské soudy v USA poslaly do vězení na deset let desátníka Charlese Granera (v lednu 2005) a na tři roky vojínku Lynnday Englandovou (v září 2005).[301]

Nic z toho ovšem nesmazalo stín podezření týkající se toho, zda armáda USA (a případně i její koaliční partneři) tyto praktiky netolerovala ve větší míře, než byla ochotna přiznat, či dokonce, zda k nim nenabádala ve svých tajných směrnicích. Obecnou platnost tohoto podezření nevyvrátilo, ba spíše bohužel potvrdilo, oznámení z února 2006 o tom, že „britské ministerstvo obrany vyšetřuje záznam, při kterém britští vojáci surově bijí mladé Iráčany. Britské vojenské policii se (navíc) podařilo zadržet jednoho z možných pachatelů.[302]

10.3 Národní strategie pro vítězství v Iráku (2005)

Vzhledem k výše zmíněným bezpečnostním problémů v Iráku, zhoršených jednotlivými skandály USA, byl prezident Bush nucen formulovat věrohodnou bezpečnostní strategii pro úspěch USA v Iráku. Konkrétní podobu tomuto úkolu dala Národní bezpečnostní rada USA v listopadu 2005 zveřejněním tzv. Národní strategie pro vítězství v Iráku.[303] O velké důležitosti, kterou tomuto dokumentu Bushova administrativa během začátku jeho druhého mandátu přikládala, svědčí i fakt, že byla Strategie o Iráku oficiálně představena o čtyři měsíce dříve, než se stalo v případě „rámcové“ Národní bezpečnostní strategie USA (březen 2006).[304] Ta má za úkol programově pokrýt celé druhé volební období prezidenta Bushe s tím, že je v souladu se svou předchůdkyní zveřejněnou v září 2002, o níž jsme se detailně zmiňovali výše, a to i v otázce přípustnosti preventivních útoků proti nepřátelským státům jako jsou Írán či KLDR navzdory všem problémů z legitimností války v Iráku.[305]

Národní strategie pro vítězství v Iráku obsahuje relativně detailní kroky k zajištění vítězství USA v Iráku. Snaží se odpovědět na otázku, jak docílit pomoci

[300] Světozor květen 2004. Mezinárodní politika 6/2004, s. 2.
[301] Světozor leden 2005. Mezinárodní politika 2/2005, s. 2, resp. Světozor září 2005. Mezinárodní politika 10/2005, s. 2.
[302] Světozor únor 2006. Mezinárodní politika 3/2006, s. 2.
[303] National Strategy for Victory in Iraq. Národní bezpečnostní rada. Listopad 2005. 35 stran.
[304] The National Security Strategy of the United States of America. Bílý dům, Washington, březen 2006, 49 stran.

iráckému obyvatelstvu porazit tamější teroristy a vybudovat plnohodnotný demokratický stát. K vítězství v Iráku se chce Bushova administrativa dopracovat v jednotlivých krocích, které definuje následovně. V krátkém období by se mělo docílit pokroku v politickém vývoji a při boji s iráckými teroristy. Stejně tak by měly být vybudovány demokratické instituce a vycvičeny irácké bezpečnostní síly. Ve střednědobém horizontu by iráckou bezpečnost měla být schopna zajišťovat již sama irácká vláda, jenž by měla být postupně schopna využít ekonomického potenciálu země. V dlouhém období by se měl Irák stát stabilním, jednotným a plně zapojeným státem v mezinárodním společenství a blízký partner USA ve válce proti terorismu.[306]

Vítězství v Iráku je v dokumentu prezentováno jako „vitální zájem“ USA. Porážka v Iráku by totiž podle Strategie posílila teroristy a umožnila jejich expanzi nehledě k tomu, že širší oblast středního východu, jenž je pro USA dlouhodobě bezpečnostně strategická, by se ocitla ve značné nestabilitě. Proto, jak se říká ve Strategii, nemůže porážka v Iráku vůbec připadat v úvahu („Failure is not an option“).[307] Vzhledem dále k tomu, že nepřítel používá „sofistikované“ metody a neštítí se snížit k jakýmkoliv prostředkům, představuje v dokumentu prezident Bush komplexní integrovanou strategii rozdělenou na politickou, bezpečnostní a ekonomickou část, jenž jsou vždy dále rozpracovány ve třech výstižných heslech.[308]

V politické oblasti se zaprvé navrhuje „izolovat“ („Isolate“) nepřítele od zbytku povstalců, kteří jsou ochotni vzdát se boje a za druhé „je zapojit“ („Engage“) do politického procesu za účelem demokratizace Iráku. Za třetí se jedná o „vybudování“ („Build“) stabilních demokratických institucí, jenž budou s to chránit zájmy iráckého lidu a zapojit Irák do mezinárodního společenství.[309]

V bezpečnostní sféře se zaprvé zdůrazňuje nutnost „vyčištění“ („Clear“) oblastí Iráku, které jsou pod kontrolou nepřítele. Za druhé je třeba „udržet“ („Hold“) pod kontrolou oblasti osvobozené od útoků nepřítele a tyto oblasti přidělit pod ozbrojenou kontrolu ozbrojených složek irácké vlády. Za třetí Strategie navrhuje „dokončit plnou funkčnost“ iráckých bezpečnostních složek a právního státu k vynucení

[305] http://www.novinky.cz/zahranicni/80182-usa-nevylucuji-dalsi-udery--v-ohrozeni-je-iran.html.
[306] National Strategy for Victory in Iraq, s. 1 (Executive Summary).
[307] Tamtéž.
[308] Tamtéž.
[309] Tamtéž.

prohřešků proti vládě práva („Build“).[310] V této poslední souvislosti přitom pomáhá Američanům v Iráku EU, jenž od července 2005 prakticky realizuje svou integrovanou misi na podporu právního státu.[311] Mise si má za úkol „vycvičit 520 soudců, vyšetřovatelů a vyšších policejních a vězeňských důstojníků ve třinácti vyšších manažerských kurzech a dalších 250 vyšetřovatelů v kurzech zaměřených na vedení vyšetřování.“[312]

V ekonomické oblasti se za prvé doporučuje „obnovit“ iráckou infrastrukturu, a tak odpovědět na zvyšující se potřeby rostoucí ekonomiky („Restore“). Za druhé se považuje za velmi potřebné, aby došlo k „strukturálním reformám“ irácké ekonomiky („Reform“), která byla donedávna zaměřena spíše na potřeby vládnoucích elit během vlády diktátora Husajna. Za třetí je zcela nezbytné „zajistit akceschopnost“ („Build“) iráckých institucí, jenž by měly mít za cíl udržovat infrastrukturu, integrovat zemi do mezinárodních ekonomických vztahů a zlepšit životní úroveň všech Iráčanů.[313]

[310] Tamtéž, s. 2.
[311] http://www.euractiv.cz/?a=link_sek&sid=62&pid=62.
[312] Tamtéž.
[313] National Strategy for Victory in Iraq, s. 2 (Executive Summary).

Závěr

V předkládané práci jsme se snažili relativně komplexním způsobem charakterizovat jednotlivé rysy zahraniční politiky USA v období po 11. září 2001 vzhledem ke všem minulým i současným relevantním skutečnostem. Jak můžeme vidět, jedná se o relativně složitou problematiku, jejíž ústředním tématem je druhá válka v Iráku a dodnes trvající poválečný stabilizační proces. Složitost tématu vyplývá z faktu, že rozhodnutí USA a jejich spojenců o preventivní válce v Iráku v roce 2003 bylo motivováno novou Národní bezpečnostní strategií z roku 2002 reagující na nové bezpečnostní paradigma ve světě po 11. září 2001. Tato skutečnost předurčila to, že se Irák po válce v Afghánistánu v roce 2001 stal hlavní frontou boje proti terorismu, ke kterému se Spojené státy odhodlaly po teroristických útocích z 11. září.

S posvěcením Rady bezpečnosti OSN Spojené státy v čele mezinárodní koalice států osvobodily v roce 1991 Kuvajt od irácké okupace, k níž došlo rok předtím. Po vytlačení irácké armády z Kuvajtu však armáda s mandátem OSN dále nepokračovala na Bagdád, protože k tomu souhlas OSN chyběl. Na místo toho byly na Irák uvaleny sankce OSN, v jejichž rámci bylo Iráku však povoleno vyvážet část svého ropného bohatství za potraviny pro irácké obyvatelstvo. Během sankčního režimu v Iráku zlikvidovali inspektoři OSN tamější zbraně hromadného ničení, nicméně v roce 1998 byli nuceni z Iráku odejít v důsledku britsko-amerického bombardování vojenských cílů v rámci operace „Desert Fox.“ Tato událost totiž poskytla Iráku příležitost zpochybnit celý proces odzbrojení OSN a vykázat její inspektory z Iráku.

V novém bezpečnostním kontextu po 11. září 2001, a to zcela paradoxně pro Saddáma Husajna, nejistota kolem faktického stavu iráckého arzenálu zbraní hromadného ničení a důkazy o spoluvině Husajna ohledně útoků z 11. září 2001 vedla koalici USA k preventivnímu útoku na Irák i bez souhlasu Rady bezpečnosti OSN. Její stálí členové Francie, Rusko a Čína trvali do poslední chvíle na diplomatickém řešení irácké krize zahrnující prodloužení zbrojních inspekcí OSN v Iráku.

K uklidnění vášní po válce, proti které tvrdě protestovala i část tradičních transatlantických spojenců USA, jako jsou Německo a Francie, přispělo jednomyslné schválení rezoluce Rady bezpečnosti OSN o obnově Iráku z 16. října 2003. Vedle

Spojených států na Prozatímní okupační správě po válce nejvýznamněji participují Velká Británie a Polsko, jenž mají na starosti dvě oblasti v Iráku. V dubnu 2006 celkem tvořilo koalici států chránící tamější bezpečnost dvacet osm států včetně USA, přičemž po konci velkých bojů v roce 2003 patřilo ke koalici o sedm států více. K odchodu armád Španělska, Norska a dalších států zásadně přispěly ztráty na životech jejich vojáků, únosy jejich občanů, a zejména precedens velkého teroristického útoku v Madridu 11. března 2004, jenž byl odplatou Al-Káidy za španělské angažmá v Iráku.

Přes veškeré vynaložené úsilí se po válce nenašly v Iráku žádné zbraně hromadného ničení a na základě zpráv dvou Národních komisí USA byly americké zpravodajské služby podrobeny velké kritice za nedůvěryhodnost a zveličování důkazů těsně před válkou včetně mylného tvrzení o podílu Husajnova režimu na útocích z 11. září a jeho napojení na teroristickou síť Al-Káida. Zároveň došlo k velkému skandálu v irácké věznici Abú Ghrajb, kde se prokazatelně příslušníci armády USA opakovaně dopouštěli násilí a ponižování na iráckých vězních. Tato zjištění bohužel ještě zhoršila již tak zčásti negativní pohled většiny Iráčanů na americké okupační síly.

Proto bylo z irácké strany přijato pozitivně americké předání moci Iráčanům na konci června 2004, při kterém USA vydaly Iráku rovněž zatčeného diktátora Husajna a některé další vězně za účelem soudních procesů před iráckým tribunálem. Rozhodující slovo v bezpečnostních otázkách si však Spojené státy v Iráku ponechaly.

Poslední stabilizační a demokratizační vývoj v Iráku vtělený do politického procesu je relativně optimistický v tom smyslu, že se v polovině srpna 2005 všechny parlamentní strany, vzešlé z řádných demokratických voleb, shodly na znění irácké ústavy a v polovině října téhož roku byl tento významný text také schválen v referendu. Díky tomuto pozitivnímu vývoji, který může být zčásti přičten k dobru Spojeným státům, se mohly v prosinci 2005 konat další parlamentní volby, ve kterých podle očekávání zvítězilo uskupení šíitských stran, jejichž voličskou základnu tvoří cca 60 % irácké populace. V těchto volbách, na rozdíl od voleb minulých, sunnité volby mnohem méně bojkotovali, a tak se je tentokrát podařilo „vtáhnout“ do politického procesu mnohem více, což je nutná, ale nepostačující podmínka k celonárodnímu usmíření, na němž by se USA měly spolupodílet vzhledem ke své morální odpovědnosti za válku.

Dnes je totiž mnohem závažnějším problémem v Iráku každodenní spirála násilí, jenž od vypuknutí náboženského násilí v únoru 2006 má tendenci spíše dále nabírat na intenzitě. Alespoň o tom svědčí aktuální vývoj v polovině května 2006, kdy se bezpečnostní situace dále vyhrocuje navzdory deklarovanému plánu Bílého domu a armády USA zvítězit v Iráku postupně podle plánu obsaženého v Národní strategii pro vítězství v Iráku z listopadu 2005. Současná konstelace zatím bohužel svědčí spíše o neúspěchu této Strategie, a to přinejmenším z hlediska jejích krátkodobých cílů.

Jak jsme již zdůraznili výše, nutno totiž připomenout, že samotná válka v Iráku, jenž trvala šest týdnů, si vyžádala život „pouze“ 169 amerických a britských vojáků, kdežto stabilizační a demokratizační proces po 1. květnu 2003 dodnes stál životy již minimálně 2 648 koaličních vojáků nehledě na to, že celkový počet usmrcených osob v Iráku od začátku války překročil na konci října 2004 již sto tisíc lidí.

Nezbývá proto jen doufat, že se společnými koaličními silami podaří co nejdříve v postupných fázích ukončit vyhrocenou bezpečnostní situaci v Iráku nehledě k tomu, že významné dlouhodobé vojenské angažmá v Iráku časově, lidsky, finančně i kapacitně „rozptyluje“ pozornost světové mocnosti číslo jedna od řešení jiných globálních problémů světa, jako jsou regionální konflikty a genocidy a nerespektování lidských práv apod. Vhodnou příležitostí pro zlepšení situace by mohla být větší autorita a razantnější opatření právě se rodící vlády šíitského premiéra Malikího ve spolupráci s koaliční armádou. Malikí není totiž na rozdíl od svého předchůdce Džaafarího osobně odpovědný za dosavadní zhoršování bezpečnosti v Iráku.

Nutnost vyřešení irácké bezpečnostní situace a demokratizace Iráku není jen otázkou úspěchu v rámci globálního amerického boje proti terorismu či věcí morální odpovědnosti za útok na Irák, jedná se zde současně o precedens pro celkovou budoucí koncepci zahraniční politiky USA, jenž v současné době nadále počítá s institutem preventivního útoku[314] i přes veškeré, s tím spojené problémy v současném Iráku.

[314] The National Security Strategy of the United States of America. Bílý dům, Washington, březen 2006, 49 stran.

Seznam pramenů a literatury

Knihy a studie

AMBROSE, S. E.: *Rise to Globalism. American Foreign Policy Since 1938.* Sedmé revidované vydání. Publikováno v New Yorku, USA, Penguin Group, 1993. ISBN 0 14 01 7536 9.

BLINKEN, A. J.: From Preemption to Engagement. Survival, Vol. 45 (Winter 2003-2004, No. 4, s. 33-60. Rok 2003.

EICHLER, J.: *Mezinárodní bezpečnostní vztahy.* Nakladatelství Oeconomica, VŠE, 2004. 164 stran. ISBN 80-245-0790-0.

FREEDMAN, L.: *War in Iraq: Selling the Threat.* Survival, Vol. 46, No. 2, Summer.

GNESOTTO, N. a kol. (předmluva SOLANA, J.): *La politique de sécurité et de défense de l´UE. Les cinq premières années (1999-2004).* Institut bezpečnostních studií EU, Paříž, 2004, 322 stran. ISSN 92-9198-058-7.

HUNTINGTON, S. P.: *Střet civilizací* („The clash of civilizations and the remaking of world order"). 367 stran. New York, Touchstone Book, 1997. ISBN 0684811642.

IKENBERRY, J. G.: The End of the Neo-Conservative Moment. Surfoval, Vol. 46 (Spring 2004), No. 1, s. 7-22. Rok 2004.

KHOL, R. a kol.: *Evropská bezpečnostní a obranná politika. Národní perspektivy.* Ústav mezinárodních vztahů. Praha 2002. ISBN 80-86506-25-8.

MISSIROLI, A.: *Background of ESDP (1954-1999).* Institut pro bezpečnostní studia, EU, Paříž, 2 stránky.

NYE, J. S., Jr.: U.S. Power and Strategy After Iraq. Foreign Affairs, Vol. 82 (July/August 2003), No. 4, s. 60-73. Rok 2003.

ORT, A. a kol. : *Bezpečnost Evropy a Česká republika.* Institut integrace ČR do evropské a světové ekonomiky VŠE v Praze, 2005, 1. vydání, ISBN 80-86419-81-9.

PACHTA, L. : *Evropská bezpečnostní a obranná politika ve světle transatlantických vztahů.* Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, červen 2005.

Studijní materiál a projevy

FOGADA, J.: *European Security and Defence Policy: competitive parallelism.* Projev pro náměstka Ministra zahraničních věcí V. Müllera, 2005.

FRANCK, Ch.: Oficiální studijní materiál na předmět *„Politique extérieure européenne,“* Katolická univerzita v Lovani (UCL), Belgie, Diffusion universitaire Ciacon, 2003-2004 (letní semestr akademického roku 2003/2004).

Vlastní práce

CIGOŠOVÁ, H., VELEK, M., VYBÍRAL, J.: *Mondialisation actuelle dans les relations internationales.* Nepublikovaná seminární práce na předmět „Mondialisation de l´économie et de la société“ v rámci evropského magisterského programu mezinárodního managementu (CEMS MIM). 19 stran. Katolická univerzita v Lovani (UCL), Belgie, 2004 (letní semestr akademického roku 2003/2004).

VELEK, M.: *Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu.* Nepublikovaná seminární práce na předmět „Evropská právní politika.“ 10 stran. VŠE, Fakulta mezinárodních vztahů, 2005 (letní semestr akademického roku 2004/2005).

VELEK, M.: *Společná bezpečnostní a obranná politika EU po 11. září 2001.* Nepublikovaná absolventská práce pro Certifikát „Evropská studia“ (rozšíření vedlejší specializace Evropská ekonomická integrace nad rámec magisterského studia na VŠE). 50 stran. VŠE, Centrum evropských studií, 2006.

Internetové zdroje

CNN.com

http://edition.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/forces/casualties/;

http://edition.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/forces/coalition/index.html.

Euractiv.cz

http://www.euractiv.cz/?a=link_sek&sid=62&pid=62.

Integrace

HORELOVÁ, E.: *24. 4. 2003 - Francie, Německo, Belgie a Lucembursko připravují „pralinkový summit“* (http://www.integrace.cz/integrace/kalendarium.asp?id=1233).

VÁŠKA, J.: *29. 4. 2003 - Minisummit o evropské obraně má menší ambice* (http://www.integrace.cz/integrace/kalendarium.asp?id=1238).

WEISS, T.: *Evropská bezpečnostní strategie ve světle Národní bezpečnostní strategie USA.* 27. 9. 2004 (http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=825).

BBC:

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2948907.stm.

Ministerstvo obrany České republiky

http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3688;

http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2001_2/54.htm;

http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3699.

NATO

http://www.nato.int/docu/pr/2003/p03-093e.htm.

Nezávislá komise USA vyšetřující teroristické útoky z 11. 9. 2001, resp. postupy amerických zpravodajských služeb při vyhodnocování nebezpečí zbraní hromadného ničení

http://www.9-11commission.gov/;

resp. http://www.wmd.gov/index.html.

Novinky.cz

http://www.novinky.cz/2274-.html;

http://www.novinky.cz/29230-.html;

http://www.novinky.cz/38670-.html;

http://www.novinky.cz/29627-.html;

http://www.novinky.cz/29256-.html;

http://www.novinky.cz/43805-.html;

http://www.novinky.cz/41043-.html;

http://www.novinky.cz/78247-.html;

http://www.novinky.cz/28595-.html;

http://www.novinky.cz/4962-.html;

http://www.novinky.cz/zahranicni/85400-iracti-povstalci-sestrelili-americky-bitevni-vrtulnik.html;

http://novinky.cz/zahranicni/85308-dalsi-krveproliti-v-iraku--desitky-mrtvych.html;

http://www.novinky.cz/zahranicni/80182-usa-nevylucuji-dalsi-udery--v-ohrozeni-je-iran.html;

http://www.novinky.cz/00/16/85.html;

http://www.novinky.cz/zahranicni/6705-usa--kldr-pripustila--ze-ma-jaderne-zbrane.html;

http://www.novinky.cz/26440-.html;

http://www.novinky.cz/4133-.html;

http://www.novinky.cz/17599-.html;

http://www.novinky.cz/zahranicni/80182-usa-nevylucuji-dalsi-udery--v-ohrozeni-je-iran.html.

Zpravodajství z let 2002-2006 obecně, rubrika zahraničních zpráv.

OSN

http://www.un.org/apps/news/infocusRel.asp?infocusID=50&Body=Iraq&Body1=inspect;

http://www.un.org/Depts/oip/;

http://www.un.org/Depts/oip/background/fact-sheet.html;

http://www.un.org/Depts/oip/background/scrsindex.html.

Proquest.com

The war begins. Economist.com/Global Agenda. Londýn: 20. března, 2003. Strana 1 (http://proquest.umi.com/pqdweb?index=896&did=315998411&SrchMode=1&sid=3&Fmt=3&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1144421189&clientId=45145).

Vojenské zpravodajství, Česká republika

http://www.vzcr.cz/html/cs/slovnik/terminy.html.

Wikipedia

http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1lka_v_Z%C3%A1livu.

www.aei.org

AEI Public Opinion Studies: Public Opinion on the War with Iraq, www.aei.org/publicopinion2. 141 stran. 22. března 2006.

www.mnf-iraq.com

http://www.mnf-iraq.com/coalitionpartners.htm.

www.newamericancentury.org

www.newamericancentury.org/iraqclintonletter.htm.

www.reflex.cz

http://www.reflex.cz/Clanek3257.html;

http://www.mnf-iraq.com/coalitionpartners.htm.

Zprávy o ponižování a mučení iráckých vězňů ve věznici Abú Ghrajb v Iráku

http://abu-ghraib-torture-and-prisoner-abuse.area51.ipupdater.com/.

Prameny

Demarcation of the International Boundary between the State of Kuwait and the Republic of Iraq. „Printed by the Center for Research and Studies on Kuwait as a contribution to the work of the United Nations," Almansoria, 1993. 186 stran.

European Security Strategy. A Secure Europe in a Better World. Brusel, 12. prosince 2003. 14 stran.

Iraqi Constitution. 2005. 43 stran.

National Strategy for Victory in Iraq. Národní bezpečnostní rada. Listopad 2005, 35 stran.

President Bush Outlines Iraqi Threat. Office of the Press Secretary, The White House, 7. října 2002, www.whitehouse.gov/news/releases/2002.

The National Security Strategy of the United States of America. Bílý dům, Washington, 17. září 2002, 32 stran.

The National Security Strategy of the United States of America. Bílý dům, Washington, březen 2006, 49 stran.

Transcript of the press conference following the meeting of European Union Heads of State and Government and the President of the USA George, W. Bush.

Brusel, 22. února 2005 (http://europa.eu.int/comm/press_room/presspacks/us20050222/transcript.pdf).

Veřejné prohlášení ze dne 22. července 2004 o předložení závěrečné zprávy Národní komise vyšetřující okolnosti a důvody teroristických útoků z 11. 9. 2001.

Časopisy

BUREŠ, J.: *Rizika americké silové strategie vůči Iráku.* Měsíčník Mezinárodní politika 1/2003, ročník 27, s. 13-16. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

BUREŠ, J.: *Hodnocení sankčního režimu OSN proti Iráku.* Měsíčník Mezinárodní politika 6/2003, ročník 27, s. 7-11. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

EICHLER, J.: *Geopolitické determinanty iráckého problému.* Měsíčník Mezinárodní politika 11/2002, ročník 26, s. 30-32. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

EICHLER, J.: *Co přinesla operace Irácká svoboda?* Měsíčník Mezinárodní politika 2/2005, ročník 29, s. 28-30. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

GOMBÁR, E.: *Irák od svržení monarchie po Saddámovu diktaturu.* Měsíčník Mezinárodní politika 2/2003, ročník 27, s. 4-5. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

KARÁSEK, T.: *Budoucnost transatlantických bezpečnostních vztahů: čtyři scénáře.* Čtvrtletník Mezinárodní vztahy 2/2004, ročník 39, s. 20-35. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

KHOL, R.: *Národní bezpečnostní strategie USA.* Čtvrtletník Mezinárodní vztahy 1/2005, ročník 40, s. 71-85. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

LAPLANT J., ŠUSTKOVÁ, M.: *Konec zúčtování s Irákem: Bushova administrativa a důvody k válce proti Saddámu Husajnovi.* Měsíčník Mezinárodní politika 12/2002, ročník 26, s. 28-31. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

PŘIKRYL, P.: *Americká bezpečnostní strategie pro 21. století: Brusel na konci světa?* Měsíčník Mezinárodní politika 3/2006, ročník 30, s. 41-43. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

RADĚJ, T.: *Válka v Iráku v roce 2003 a její důsledky pro ropný průmysl.* Měsíčník Mezinárodní politika 9/2003, ročník 27, s. 8-9. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

TESAŘ, F.: Zbrojní embarga: logická, častá, neúčinná. Měsíčník Mezinárodní politika 6/2003, ročník 27, s. 11-13. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

TUREČEK, B.: USA a irácká opozice – nesnadné partnerství z nouze. Měsíčník Mezinárodní politika 2/2003, ročník 27, s. 10-11. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

SOULEIMANOV, E.: *Spojené státy, Turecko a osud Iráku.* Měsíčník Mezinárodní politika 4/2002, ročník 26, s. 14-15. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

ŠKOPEC, R.: *Prečo USA pomáhali Iraku počas vojny s Iránom.* Měsíčník Mezinárodní politika 11/2002, ročník 26, s. 33-34. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor září 2001. Mezinárodní politika, 10/2001, ročník 25, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor říjen 2001. Mezinárodní politika, 11/2001, ročník 25, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor prosinec 2001. Mezinárodní politika, 1/2002, ročník 25, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor leden 2002. Mezinárodní politika, 2/2002, ročník 26, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor únor 2002. Mezinárodní politika, 3/2002, ročník 26, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor červen 2002. Mezinárodní politika, 7/2002, ročník 26, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor červenec 2002. Mezinárodní politika, 8/2002, ročník 26, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor září 2002. Mezinárodní politika, 10/2002, ročník 26, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor říjen 2002. Mezinárodní politika, 11/2002, ročník 26, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor listopad 2002. Mezinárodní politika, 12/2002, ročník 26, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor prosinec 2002. Mezinárodní politika, 1/2003, ročník 27, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor leden 2003. Mezinárodní politika, 2/2003, ročník 27, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor únor 2003. Mezinárodní politika, 3/2003, ročník 27, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor březen 2003. Mezinárodní politika, 4/2003, ročník 27, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor duben 2003. Mezinárodní politika, 5/2003, ročník 27, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor květen 2003. Mezinárodní politika, 6/2003, ročník 27, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor červenec 2003. Mezinárodní politika, 8/2003, ročník 27, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor říjen 2003. Mezinárodní politika, 11/2003, ročník 27, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor prosinec 2003. Mezinárodní politika, 1/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor únor 2004. Mezinárodní politika, 3/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor březen 2004. Mezinárodní politika, 4/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor květen 2004. Mezinárodní politika, 6/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor červen 2004. Mezinárodní politika, 7/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor červenec 2004. Mezinárodní politika, 8/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor srpen 2004. Mezinárodní politika, 9/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor říjen 2004. Mezinárodní politika, 11/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor listopad 2004. Mezinárodní politika, 12/2004, ročník 28, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor leden 2005. Mezinárodní politika, 2/2005, ročník 29, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor duben 2005. Mezinárodní politika, 5/2005, ročník 29, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor červen 2005. Mezinárodní politika, 7/2005, ročník 29, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor září 2005. Mezinárodní politika, 10/2005, ročník 29, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor říjen 2005. Mezinárodní politika, 11/2005, ročník 29, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor listopad 2005. Mezinárodní politika, 12/2005, ročník 29, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor leden 2006. Mezinárodní politika, 2/2006, ročník 30, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Světozor únor 2006. Mezinárodní politika, 3/2006, ročník 30, s. 2. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Jednotlivá vydání měsíčníku *Mezinárodní politika* z let 2001-2006 (ročníky 25-30) obecně. Ústav mezinárodních vztahů, Praha.

Tisk

Článek ***George Bush à la rencontre de l´Europe.*** Le Monde, mezinárodní edice, číslo 2 938, týdenní výběr ze soboty 26. 2. 2005.

Článek ***Irácký premiér chce dát silové resorty nezávislým politikům.*** Hospodářské noviny, 10. května 2006, číslo 90, s. 6.

Článek ***V Iráku byly zabity další desítky lidí.*** Hospodářské noviny, 15. května 2006, číslo 93, s. 8.

Jednotlivá vydání deníků *Lidové noviny* a *Hospodářské noviny* z let 1999-2005, resp. 2003-2006 obecně.